

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO - SPRÁVNÍ
Ústav veřejné správy a práva

**SOCIÁLNÍ POLITIKA V
ČESKÉ REPUBLICE A VELKÉ
BRITÁNII**

Bakalářská práce

*Autor práce: Jana Matoušková
Vedoucí práce: PhDr. Jana Veselá, CSc.*

Pardubice 2006

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATION
Institute of public administration and law

**SOCIAL POLICY IN
THE CZECH REPUBLIC AND GREAT
BRITAIN**

Bachelor work

*Author: Jana Matoušková
Supervisor: PhDr. Jana Veselá, CSc.*

Pardubice 2006

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 18.5.2006

.....
Podpis

Abstrakt:

Práce je zpracována na téma „Sociální politika v ČR a Velké Británii“.

V první části bakalářské práce vymezují samotné pojetí sociální politiky. Následující část je zaměřena na typy sociální politiky a definování objektů, subjektů, funkcí a nástrojů, kterých sociální politika využívá k realizaci svých cílů. Dále pak také vymezení pojmu welfare state.

Další části bakalářské práce jsou věnovány sociální politice v České republice a Velké Británii v 90. letech až po současnost. Okrajově se zmiňují se o sociálním zabezpečení, zdravotní, rodinné a bytové politice, dále pak podrobněji vzdělávací politice a politice zaměstnanosti v obou zemích.

Konec této práce je věnován srovnání politiky zaměstnanosti obou zemí s vazbou na politiku vzdělávací.

Abstract:

The topic of this thesis is „Social policies in the Czech republic and Great Britain.“

In the first part I discuss a concept of terminology within social policies. Part two deals with types of social policies and defining objects, subjects, functions and instruments which are used for implementing their goals, followed by relative information concerning state welfare.

Other subjects covered in this thesis are social policies in the Czech republic and Great Britain from 1990 up to the present day. I briefly characterize the social welfare, the health system, family benefits and living, followed by a detailed description of the education system and employment policies in both countries. The end of the thesis addresses comparisons of the employment policy in the Czech republic and Great Britain with reference to education system.

Obsah

ÚVOD.....	11
1. SOCIÁLNÍ POLITIKA, JEJÍ POJETÍ.....	13
1.1 Pojetí sociální politiky.....	13
1.2 Přístupy k sociální politice.....	14
1.3 Základní principy sociální politiky.....	15
1.4 Shrnutí.....	15
2. TYPY SOCIÁLNÍ POLITIKY, FUNKCE, NÁSTROJE, WELFARE STATE.....	16
2.1 Typy (modely) sociální politiky.....	16
2.2 Objekty a subjekty sociální politiky.....	17
2.3 Cíle sociální politiky.....	17
2.4 Nástroje sociální politiky.....	18
2.5 Funkce sociální politiky.....	19
2.6 Welfare state = stát blahobytu.....	19
2.7 Shrnutí.....	20
3. SOCIÁLNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1990.....	21
3.1 Sociální zabezpečení v ČR.....	21
3.1.1 Sociální pojištění.....	21
3.1.2 Státní sociální podpora.....	22
3.1.3 Sociální pomoc.....	22
3.1.4 Transformace důchodového zabezpečení.....	22
3.2 Zdravotní politika v ČR.....	23
3.2.1 Modely zdravotní péče ve světě.....	23
3.2.2 Zdravotní péče v ČR.....	23
3.2.3 Všeobecná zdravotní pojišťovna.....	24
3.3 Rodinná politika v ČR.....	24
3.3.1 Dávky.....	25
3.4 Bytová politika v ČR.....	26
3.4.1 Státní podpora.....	26
3.4.2 Nástroje bytové politiky.....	26
3.4.3 Transformace bytové politiky.....	26
3.5 Vzdělávací politika v ČR.....	27
3.5.1 Transformace vzdělávací politiky.....	28
3.5.2 Školský systém v ČR.....	28
3.5.3 Správa vzdělávacího systému.....	30
3.5.4 Současná pozitiva a negativa českého školství.....	30
3.6 Shrnutí.....	30

4. SOCIÁLNÍ POLITIKA VE VELKÉ BRITÁNII PO ROCE 1990.....	32
4.1 Sociální zabezpečení ve VB.....	32
4.1.1 <i>Důchodové pojištění</i>	32
4.1.2 <i>Sociální pomoc</i>	33
4.2 Zdravotní politika ve VB.....	34
4.2.1 <i>Nemocenské dávky</i>	36
4.3 Rodinná politika ve VB.....	36
4.4 Bytová politika ve VB.....	38
4.4.1 <i>Příspěvky na bydlení</i>	39
4.5 Vzdělávací politika ve VB.....	40
4.5.1 <i>Školská legislativa</i>	41
4.5.2 <i>Organizace a správa vzdělávacího systému</i>	42
4.5.3 <i>Školský systém ve VB</i>	42
4.6 Shrnutí.....	43
5. POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI VE VB A ČR VE VZTAHU K POLITICE	
VZDĚLÁVACÍ.....	44
5.1 Trh práce a politika zaměstnanosti v ČR.....	44
5.1.1 <i>Nezaměstnanost</i>	44
5.1.2 <i>Nezaměstnanost absolventů škol</i>	46
5.1.3 <i>Situace absolventů VŠ</i>	47
5.1.4 <i>Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti</i>	48
5.1.5 <i>Programy podporující začlenění absolventů na trh práce</i>	49
5.1.6 <i>Výdaje na APZ</i>	51
5.2 Trh práce a politika zaměstnanosti ve VB.....	52
5.2.1 <i>Vývoj politiky zaměstnanosti</i>	53
5.2.2 <i>NAPZ Velké Británie na rok 2004</i>	53
5.2.3 <i>Dávky v nezaměstnanosti</i>	54
5.2.4 <i>Programy APZ</i>	54
5.3 Shrnutí.....	57
6. SROVNÁNÍ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI V ČR A VB.....	58
6.1 <i>Vývoj a situace na trhu práce ve VB a ČR</i>	58
6.2 <i>Výdaje na politiku zaměstnanosti v roce 2002</i>	60
6.3 <i>Srovnání trhu práce ve VB a ČR</i>	62
6.4 Shrnutí.....	65
ZÁVĚR.....	66
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	68

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Typy sociální politiky.....	16
Tabulka č. 2 – Sazby pojistného z VZD v % platné od 1.1.2004.....	22
Tabulka č. 3 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva ČR (2004, v tisících a %).....	45
Tabulka č. 4 – Míra nezaměstnanosti všech absolventů v %.....	47
Tabulka č. 5 – Výdaje na programy APZ v roce 2004.....	52
Tabulka č. 6 – Základní ukazatele trhu práce 1997 a 2004.....	58
Tabulka č. 7 – Charakteristiky systému podpor v nezaměstnanosti v roce 2002.....	61

Seznam grafů

Graf č. 1 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva České republiky.....	45
Graf č. 2 – Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů (IX. 2000 – X. 2005).....	46

Seznam použitých zkratk

aj.	-	a jiné
APZ	-	Aktivní politika zaměstnanosti
ČNR	-	Česká národní rada
ČR	-	Česká republika
EU15	-	15 členů Evropské unie
G7	-	skupina nejvyspělejších států světa
HDP	-	Hrubý domácí produkt
IAP	-	Individuální akční plán
Kč	-	Korun českých
mil.	-	milion
mld.	-	miliarda
MN	-	Míra nezaměstnanosti
NAPZ	-	Národní akční plán zaměstnanosti
NHS	-	National health system
např.	-	například
OSVČ	-	Osoba samostatně výdělečně činná
PSPZ	-	Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti
prof.	-	profesor
s.	-	strana
Sb.	-	Sbírky
SOŠ	-	Střední odborná škola
SOU	-	Střední odborné učiliště
PZ	-	Politika zaměstnanosti
SR	-	Státní rozpočet
SÚPM	-	Společensky účelná pracovní místa
SZ	-	Sociální zabezpečení
tj.	-	to je
tzn.	-	to znamená
VB	-	Velká Británie
VOŠ	-	Vyšší odborná škola
VPP	-	Veřejné prospěšné práce
VŠ	-	Vysoká škola
VZD	-	vyměřovací základ daně
VZP	-	Všeobecná zdravotní pojišťovna

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Srovnání struktury zaměstnanosti ČR a vyspělých zemí podle OKEČ

Příloha č. 2 – Employment in Great Britain

Příloha č. 3 – Labour market in Great Britain

Úvod

Myšlenka zpracovat teoreticko-komparativní studii na téma „Sociální politika v České republice a Velké Británii“ mě napadla při pobytu ve Velké Británii. Rozdíl obou zemí v sociálních věcech, způsobu života a ekonomice mne zaujal a proto jsem si toto téma zvolila pro svou bakalářskou práci.

Problematika sociální politiky je velice rozsáhlá a tudíž shrnout tuto oblast a porovnat její pozici v České republice a Velké Británii by dala na nepřehledné množství publikací. I přesto jsem se pokusila o přiblížení a následné srovnání sociálních politik v těchto dvou zemích.

Jak jistě každý ví, Velká Británie je jednou z nejvyspělejší zemí světa, řadí se mezi společenství G7 a počtem pracujících osob v zemi patří má dominantní postavení v Evropě. Každá země má ale i své nedostatky a Velká Británie není výjimkou. Charakteristiky jednotlivých oblastí sociální politiky nám mohou lépe přiblížit, kde je sociální stát silný a kde by měl naopak „přidat“. Česká republika se bohužel vzhledem k minulému vývoji opozdila s reformou sociálního státu a tudíž jsou tu reformní kroky stále aktuální. Vstup České republiky do Evropské unie roku 2004 může však tyto kroky urychlit a ještě tak zlepšit situaci českého sociálního státu.

Cílem mé práce bude srovnání politik zaměstnanosti v České republice a Velké Británii, neboť právě tato oblast sociální politiky je v těchto zemích velmi rozdílná. Pokusím se o porovnání vývoje na trhu práce a objem výdajů na politiku zaměstnanosti. Dale mým zájmem bude aktivní politika zaměstnanosti, která je charakterizována úzkou součinností s politikou vzdělávací. Budu se tudíž zabývat i jednotlivými programy aktivní politiky zaměstnanosti v ČR a VB.

Má práce je rozdělena do šesti částí. První teoretická část bakalářské práce bude zaměřena na pojem sociální politika. V literatuře existuje nesčetně vymezení sociální politiky, uvedu některá z nich a doplním je o nejpoužívanější přístupy v ČR a o jednotlivé principy, které musí sociální politika respektovat.

Ve druhé části vymezím základní typy (modely) sociální politiky a terminologii používanou v sociální politice. Budou zde popsány objekty a subjekty sociální politiky, funkce, nástroje, kterých je používáno k uskutečnění cílů sociální politiky. Dále charakterizují welfare state, neboli stát blahobytu.

Třetí a čtvrtá část práce bude zaměřena na sociální politiku České republiky a Velké Británie. Postupně zde budou nastíněny sociální zabezpečení, zdravotní politika, rodinná, bytová a vzdělávací politika obou zemí.

Pátá kapitola se bude věnovat politice zaměstnanosti v ČR a VB. Budu zde popisovat jednotlivé programy aktivní politiky zaměstnanosti obou zemí, ale také jejich míru nezaměstnanosti a jak se tato nezaměstnanost vyvíjela. Větší pozornost budu věnovat nezaměstnanosti mladé generace, blíže pak nezaměstnanosti absolventů škol v ČR. Dále zmíním dávky v nezaměstnanosti, na které mají občané právo.

V poslení kapitole, na základě srovnávací analýzy politik zaměstnanosti v České republice a Velké Británii, nastíním, do jaké míry se liší sociální politika v ČR a ve VB. Postupně se budu zabývat souhrnnému vývoji a současnému stavu na trhu práce v obou zemích. Pro větší srovnání dále uvedu výdaje na politiku zaměstnanosti v roce 2002 v ČR i VB. Bude následovat charakteristika systému podpor v nezaměstnanosti v tomtéž roce. Na konci kapitoly se věnuji celkovému srovnání politik zaměstnanosti obou zemí a podávám doporučení pro ČR v této oblasti.

1. Sociální politika, její podstata

Socialni politika neni jednoznačně definičně vymezena, neni ani jednoznačně vymežitelná. Můžeme však říci, že se jedná o politiku, která se orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.

1.1 Pojetí sociální politiky

Ve starší literatuře se můžeme setkat s rozmanitými vymezeními socialni politiky. Například:

- v Ottově naučném slovníku je sociální politika vymezena jako „praktická snaha, aby společensky celek byl uspořádán co nejideálněji“. Sociální politika je zde chápána jako souhrn zásad směřujících k odstranění nebo zmírnění „vad společenského života“. Podobný názor má i prof. Engliš.
- Anglický sociolog M. Hill uvádí dva způsoby vymezení:
 - „první vymezuje sociální politiku jako součást veřejné politiky, jako její určité oblasti, obory
 - „druhý, který definuje sociální politiku na základě odlišností od ostatních politik, a to podle toho, zda výdaje na její opatření přispívají všeobecně uznávanému cíli – blahobytu.“
- J. Macek však chápe socialni politiku jako ráz, směr, způsob, hledisko politiky vůbec. Sociální politiku vymezuje jako „snahu uspořádat společensky řád tak, aby zájmy jedince v lidské společnosti byly uspokojovány způsobem trvale prospěšným celku“. Masarykův naučný slovník uvádí stejné vymezení.¹

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 11-33

1.2 Přístupy k sociální politice

V ČR je často používané pojetí dle J. Žižkové, které je založeno na 3 přístupech:

➤ **První přístup** – vymezováno v „*širším slova smyslu*“

Sociální politiku je vnímána jako konkrétní jednání státu, ale i ostatních subjektů, aktivity vztahující se bezprostředně k životním podmínkám lidí.

➤ **Druhý přístup** – „*uzším slova smyslu*“

Sociální politika je součástí hospodářské politiky a cílem je reagovat na sociální rizika, jejich možné negativní důsledky (např. stáří, nemoc, invalidita) a eliminovat sociální tvrdosti (napr. nezaměstnanost, chudoba).

➤ **Třetí přístup** – „*nejúžší pojetí sociální politiky*“

Sociální politika se ztotožňuje se sociálním zabezpečením, tedy soubor opatření v oblasti důchodového zabezpečení, nemoci, sociální péči a pomoci rodinám s dětmi.

Dále rozlišujeme dva přístupy k řešení samotných problémů sociální politiky:

- **aktivní** (perspektivní) sociální politiku – tato politika je preventivní, tj. předchází vzniku sociálních problémů přijímáním sociálních opatření „ex ante“.
- **pasivní** (retrospektivní) sociální politiku – zaměřuje se na řešení již vzniklých sociálních problémů, reaguje „ex post“.¹

Sociální politika zpravidla zahrnuje politiku sociálního zabezpečení včetně osobních sociálních služeb, rodinnou politiku, bytovou politiku, zejména její sociální aspekty, dále zdravotní politiku, politiku zaměstnanosti a vzdělávací politiku.

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s.r.o., Praha, 2002, s. 11-33

1.3 Základní principy sociální politiky

Sociální politika směřuje k ovlivňování sociálního systému, přičemž musí respektovat určité základní principy, tj. myšlenkové postupy, které jsou pro ni určující a jsou jí vlastní.

Jedná se zejména o principy:

- ***socialní spravedlnosti*** – jde o pravidla, podle nichž jsou rozdělovány prostředky veřejného blahobytu mezi subjekty. Známe „tři zásady sociální spravedlnosti: „každému stejně“, „každému podle jeho potřeb“, „každému podle jeho zásluhy.“
- ***socialní solidarity*** – spočívá ve vzájemné podpoře, sounáležitosti jedinců a sociálních skupin při utváření a rozdělování životních podmínek a prostředků.
- ***subsidiarity*** – člověk by měl pomoci nejprve sám sobě, pak nastupuje rodina, charitativní organizace, obec a nakonec stát. Vyžaduje výchovu obyvatelstva k převzetí vlastní odpovědnosti.
- ***participace*** – uplatňování reálné možnosti lidí podílet se na všem co bezprostředně ovlivňuje jejich život.¹

1. 4 Shrnutí

První kapitola je zaměřena na pojem sociální politika. Seznámili jsme se s některými vymezeními sociální politiky včetně často používaných přístupů ČR. Sociální politika zpravidla zahrnuje politiku sociálního zabezpečení, rodinnou politiku, bytovou politiku, zdravotní politiku, politiku zaměstnanosti a vzdělávací politiku. Nakonec jsou v této kapitole zmíněny základní principy, které musí sociální politika respektovat.

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s.r.o., Praha, 2002, s. 11-33

2. Typy sociální politiky, funkce, nástroje, welfare state

Tato kapitola se zabývá jednotlivými typy sociální politiky a terminologií používanou v sociální politice.

2.1 Typy (modely) sociální politiky

Podle míry účasti státu v sociální politice rozlišujeme typy:

Tabulka č. 1 – Typy sociální politiky

<i>Typ modelu</i>	<i>Kritéria poskytování služeb</i>	<i>Země</i>
<i>Redistributivní = univerzalistický</i>	Univerzální poskytování dávek, maximální odpovědnost státu, silný veřejný sektor, zajištění důstojných životních podmínek všem jedincům demokratickou cestou	Skandinávie Dánsko Nizozemsko aj.
<i>Výkonový = Korporativní</i>	Sociální potřeby uspokojovány na základě výkonu a produktivity, stát garantuje základní společensky uznaná minima potřeb, význam sociálních transferů, zodpovědný je jedinec i společenský systém, vytváří prostor pro působení nestátních subjektů	SRN Rakousko Francie aj.
<i>Reziduální = anglosaský</i>	Individuální odpovědnost za uspokojování sociálních potřeb, míra redistribuce je zde nejnižší, výše dávek je nízká, jejich poskytování je testováno, spoléhá na trh, instituce a rodinu, minimální odpovědnost státu za sociální situace	USA Japonsko Velká Británie

Zdroj: KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 11-33

Model sociální politiky v každé konkrétní zemi je nutně vždy určitém „mixem“ rysů všech uvedených typů

2.2 Objekty a subjekty sociální politiky

Objekty sociální politiky jsou ti, kterým jsou opatření sociální politiky určena a na něž jsou orientována. Rozumíme tím všechny obyvatele dané země, určité sociální skupiny a jednotlivce. Základem je jedinec se svými jedinečnými vlastnostmi, schopnostmi, zájmy, potřebami a jeho blaho.

„**Subjekty** jsou ti, kdo mají zájem, vůli, schopnosti, předpoklady, možnosti a prostředky k určité sociální činnosti či chování a kdo takové činnosti a chování může iniciovat a naplňovat.“ [KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s.r.o., Praha, 2002, s. 11-33] Obecně je můžeme členit na státní a nestátní a nestátní dále na subjekty tržní a na ostatní netržní.

K subjektům sociální politiky patří:

- **stát a jeho orgány**, zejména parlament - odpovídá za uskutečňování konkrétní sociální politiky v daném čase
- **zaměstnavatelé a firmy** - zabezpečují opatření státu
- **zaměstnavatelské, zaměstnanecké a odborové orgány**
- **regiony, místní komunity, obce, jejich orgány a instituce, občanské organizace a iniciativy**
- **cirkve** - péče o zdraví, o handicapované obyvatelstvo, v oblasti výchovné, vzdělávací, charitativní apod.
- **občané, rodiny, domácnosti** – akt vzájemné pomoci

2.3 Cíle sociální politiky

Základním cílem sociální politiky musí být vytvoření lidsky důstojných podmínek života a zajištění rovného přístupu ke vzdělání a pracovním příležitostem, zdravotní péči na dostatečně

kvalitní úrovni, možnosti získat přiměřené bydlení a garantovat dostatečný minimální příjem v sociálních situacích.

2.4 Nástroje sociální politiky

Nástroje sociální politiky představují určitý systém, který se v čase vyvíjí, mění a zkvalitňuje vzhledem ke konkrétním záměrům sociální politiky. Měly by respektovat základní principy, umožňovat naplňování cílů a funkcí sociální politiky.

Nástroje sociální politiky lze rozlišit podle toho, zda jde o:

- **právní normy** - Ústava ČR, Listina lidských práv a svobod, zákony, nařízení vlády ČR, vyhlášky ministerstev, ústředních orgánů SS a orgánu samosprávy, kolektivní smlouvy
- **ekonomické nástroje** - přerozdělení disponibilních zdrojů:
 - fiskální nástroje - ve formě transferů a úlevy
 - úvěrové nástroje - poskytování zvýhodněných půjček
 - cenová politika - ve formě cenové regulace statků a služeb
 - sociální dokumenty - koncepce, plány, programy, projekty
- **organizační, programové struktury** - ovlivňují efektivnost
- **nátlakové akce** - k prosazování zájmů sociálních skupin
- **kolektivní vyjednávání** - jednání mezi sociálními partnery

Sociální politika by měla pracovat alespoň se dvěma nástroji:

- a) se **socialní doktrinou**, tj. s dlouhodobou orientací sociální politiky v horizontu až 15 i více let a jde o určitou ideologii, koncepci či soubor pravidel vzájemného chování institucí a lidí.
- b) s určitým **programem**, který specifikuje doktrinu v kratším časovém období a představuje prostředek či způsob.¹

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 37-53

Za konkrétní nástroje sociální politiky lze považovat sociální příjmy¹, sociální služby, věcné dávky, účelové půjčky, úlevy a výhody, ceny spotřebního zboží a služeb, resp. státní regulace těchto cen. „Sociální ochranu, a v tom sociální zabezpečení, financují stát, samospráva, zaměstnavatel či občan/účastník.“ [TOMEŠ, I.: Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost, SOCIOPRESS, spol.s.r.o., Praha, 2001, s.189]

2.5 Funkce sociální politiky

Funkcemi sociální politiky rozumíme její „schopnost vyvolávat určité efekty či účinky ve vztahu k objektům, schopnost sledovat a realizovat určitou vědomou (cílově zaměřenou) činnost a úkoly.“ Nejčastěji jde o funkci preventivní, ochrannou, rozdělovací, přerozdělovací, homogenizační a stimulační.

2.6 Welfare state = stát blahobytu

Welfare state je často chápán jako stát se silným veřejným sektorem, s výraznými intervencemi vlády do sociální oblasti a nejčastěji bývá charakterizován jako stát, který

- se výrazně angažuje v řešení sociálních problémů svých občanů a často má v sociální oblasti monopolní postavení
- přebírá na sebe ve značné míře sociální jištění obyvatel a kontroluje tak značnou část prostoru pro sociální jednání lidí
- má rozsáhlý a jednotný systém sociálního zabezpečení a značný rozsah služeb poskytovaných zdarma nebo za ceny nižší
- se vyznačuje vysokou mírou redistribuce a je neobyčejně náročný na ekonomické zdroje
- vede k centralizaci, byrokratizaci a anonymitě²

¹ v ČR to jsou dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, peněžité dávky sociální pomoci a podpory v nezaměstnanosti
² KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s.r.o., Praha, 2002, s. 37-53, 58-61

2.7 Shrnutí

Tato kapitola nastiňuje jednotlivé typy sociální politiky. Jsou zde popsány objekty, subjekty a cíl sociální politiky. Sociální politika by měla přinejmenším pracovat se dvěma nástroji, tj. se sociální doktrínou a s určitým programem. V této kapitole jsou dále uvedeny funkce sociální politiky a nakonec je charakterizován pojem welfare state.

3. Sociální politika České republiky po roce 1990

Revoluce v listopadu 1989 znamenal zásadní transformaci celé společnosti. Bylo zavedeno tržní hospodářství, změnily se politické poměry a došlo k budování demokratické společnosti. Změnilo se postavení jedince ve společnosti vůbec, proto byla sociální politika v mnoha ohledech zcela nově definována. Sociální reformu obecně charakterizují privatizace, pluralizace a demokratizace.¹

3.1 Sociální zabezpečení v ČR

Sociálním zabezpečením v současné době chápeme všechny sociální instituce poskytující občanům radu, ochranu materiální i peněžní, služby a azyl (ústavní péči) k uspokojení jejich sociálních potřeb.

V 90. letech byly vytvořeny 3 na sebe navazující systémy: systém sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci.

3.1.1 Sociální pojištění

Sociální pojištění řeší sociální situace, na které se občan může předem připravit (pojistit) na krytí budoucí nejisté dlouhodobé či krátkodobé sociální situace. V tomto směru jsou dnes provozovány tyto systémy: důchodového pojištění a penzijního připojištění a nemocenského pojištění.

Sociální pojištění je financováno z pojistného, které platí podle jak zaměstnanec, tak zaměstnavatel i OSVČ.

¹ KOTOUS, J. - MUNKOVÁ, G. - PEŘINA, P.: Úvod do sociální politiky, Univerzita Karlova – Právnická fakulta, Praha, 2003, s. 67

3.1.2 Státní sociální podpora

Státní sociální podpora řeší sociální situace, kdy je účelné rodinu, především rodinu s dětmi, podpořit.

Jde o devět základních sociálních dávek financovaných z daní (ze SR) a vyplácených prostřednictvím okresních úřadů.

3.1.3 Sociální pomoc

Sociální pomoc řeší obtížné sociální situace stavu hmotné a sociální nouze, tedy situace, které občan není, resp. nebude schopen řešit sám nebo s pomocí vlastní rodiny. Např. formou:

- sociálních služeb poskytované neziskovými organizacemi, obcemi a kraji.
- sociálně právní ochrany a dávek sociální pomoci poskytované státem prostřednictvím obecních úřadů.¹

3.1.4 Transformace důchodového zabezpečení

Roku 1993 nabyt účinnosti zákon ČNR č. 589/1992 Sb., o pojistném na SZ a PSPZ. Od té doby byl zákon dále doplňován.

Tabulka č. 2 - Sazby pojistného z VZD v % platné od 1.1.2004

	<i>Zaměstnanec</i>	<i>Zaměstnavatel</i>	<i>OSVČ</i>
<i>Důchodové pojištění</i>	6,5	21,5	28,0
<i>Nemocenské pojištění</i>	1,1	3,3	4,4
<i>Státní PZ</i>	0,4	1,2	1,6
<i>Zdravotní pojištění</i>	4,5	9,0	13,5
<i>Celkem</i>	12,5	35,0	47,5

Zdroj: KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI, a.s., Praha, 2005, s. 189

Celkové výdaje na důchody se zvýšily ze 76,5 mld. Kč v roce 1993 na 225,8 mld. Kč v roce 2003. Podíl těchto výdajů na HDP se zvýšil ze 7,5 % na 8,9 %. V roce 2003 byly výdaje na důchodové pojištění o cca 16,2 mld. Kč vyšší než příjmy z pojistného na důchodovém pojištění. [KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI, a.s., Praha, 2005, s. 191]

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI, a.s., Praha, 2005, s. 159, 160, 161

3.2 Zdravotní politika v ČR

Zdraví je podle Světové zdravotnické organizace definováno: „Zdraví je stav naprosté tělesné, duševní a sociální pohody“. Zdravotní politiku v dnešním pojetí můžeme definovat jako cílevědomou činnost státu zaměřenou na ochranu, podporu a obnovu zdraví obyvatelstva.

3.2.1 Modely zdravotní péče ve světě

- *jednotné národní soustavy zdravotní péče* - financované převážně z daní, s nezávislými zdravotnickými zařízeními, nezávislými soukromými zařízeními, s lékařskou péčí pro všechny (Velká Británie, Španělsko, Švédsko, Dánsko, Itálie).
- *soustavy s povinným zdravotní pojištěním* (Německo, Rakousko, Francie, Česká republika).
- *liberální soustavy* – uplatnění dobrovolného soukromého zdravotního pojištění, doplněné soustavami péče o vybrané ohrožené skupiny obyvatel financovaných z daní, pokud se občan nepojistí, veškerou zdravotní péčí hradí hotově (USA).¹

3.2.2 Zdravotní péče v ČR

„Zdravotní péče je založena na principech solidarity, vysokého podílu samosprávy, vícezdrojového financování s převažujícím podílem veřejného zdravotního pojištění, svobodné volbě lékaře nebo zdravotnického zařízení, svobodné volbě zdravotní pojišťovny v rámci systému veřejného zdravotního pojištění a na stejné dostupnosti poskytovaných služeb pro všechny pojištěnce.

Zdravotní péče je v ČR poskytována na základě veřejného zdravotního pojištění, smluvního zdravotního pojištění a pro cizince na základě mezinárodních smluv. Na území ČR existují jak státní, tak nestátní zdravotnická zařízení. Téměř všechna

¹ KOTOUS, J. - MUNKOVÁ, G. - PEŘINA, P.: Úvod do sociální politiky, Univerzita Karlova – Právnická fakulta, Praha, 2003, s. 190, 192

zařízení mají uzavřenou smlouvu o poskytování a úhradě zdravotní péče se zdravotními pojišťovny a poskytují pacientům pojištěným u příslušné zdravotní pojišťovny zdravotní péči bez přímé úhrady. Poskytnutá péče je hrazena z prostředků veřejného zdravotního pojištění.“ [ARNOLDOVÁ, A.: Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení I. část, Karolinum, Praha, 2004, s. 219-221]

3.2.3 Všeobecná zdravotní pojišťovna

VZP se stala v roce 1992 veřejnoprávní institucí a začala samostatně hospodařit s úhradami za lékařské úkony, spotřebovaný materiál i léky. Začala vybírat zdravotní pojištění od zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu. V letech 1996-1997 však došlo k přepracování zákona o všeobecném zdravotním pojištění na zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. V roce 2003 byla většina nemocnic předána do působnosti krajů.

Výdaje na zdravotnictví činily v roce 2000 6,1 % HDP, což není ve srovnání s vyspělými státy málo.¹

3.3 Rodinná politika v ČR

Za rodinu pokládáme soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo dětmi, nebo jednoho rodiče s dítětem nebo dětmi. Používáme také přesnějšího pojmu rodinná domácnost, jejímž jádrem je úplná nebo neúplná rodina.

Hlavním cílem rodinné politiky považujeme zmirňování narůstajícího nákladu rodin při opatrování mlade generace. Dále také posílení společenské vážnosti rodin a manželství, ochrana svobodného a všestranného rozvoje individua v rodině a chování a zlepšování životních podmínek pro optimální rozvoj dětí.

¹ KOTOUS, J. - MUNKOVÁ, G. - PEŘINA, P.: Úvod do sociální politiky, Univerzita Karlova – Právnická fakulta, Praha, 2003, s. 93, 94

V roce 1993 byly definovány přídatky na děti a v roce 1995 byl schválen zákon o státní sociální podpoře.

Přímá podpora rodin je vytváření podmínek pro individualní řešení sociálních situací rodin, kde rozhodující iniciativa patří rodině a stát organizuje sociální solidaritu. Nepřímá podpora rodin se uskutečňuje i systémem odčitatelných položek daně z příjmu fyzických osob, který však mohou využívat pouze platci daně.¹

3.3.1 Dávky

Vyšší většina dávek je odvozována od diferencovaného násobku životního minima a konkrétní příjmové situace rodin. Bez ohledu na vyšší příjmu se poskytuje pět dávek, a to rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, dávky péstovské péče, porodné a pohřebné. Rodičovský příspěvek je součástí dávek státní sociální podpory, doba jeho pobírání (do 4 let věku dítěte) je jednou z nejdelších na světě. Zbývají čtyři dávky, přídatky na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a příspěvek na dopravu, které zohledňují vyšší příjmu rodiny.

Největší objem dávek státní podpory (90%) tvoří přídatky na děti, sociální příplatek a rodičovský příspěvek. Podíl těchto dávek na celkových čistých příjmech je však velmi nízký, v roce 1997 se na nich podílel pouze 4,4 %. Dále tvoří významnou součást rodinné politiky mateřská dovolená, která byla v roce 2000 v souladu s evropskými trendy novelou zákoníku práce transformována do rodičovské dovolené.²

3.4 Bytová politika v ČR

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s.r.o., Praha, 2002, s. 269-279

² KOTOUS, J. - MUNKOVÁ, G. - PEŘINA, P.: Úvod do sociální politiky, Univerzita Karlova – Právnická fakulta, Praha, 3. upravené a doplněné vydání, 2003, s. 86-89

Bydlení uspokojuje řadu potřeb jako je bydlení, zdraví, vzdělávání, práce a vytváří prostředí pro rozvíjení rodinného života a ostatních mezilidských a občanských aktivit. Bytová politika státu pak bývá nejčastěji charakterizována jako systém poptavkově orientovaných podpor, nabídkově orientovaných iniciativ a přímých zásahů státu na bytovém trhu.

3.4.1 Státní podpora

Mezi vybrané programy státní podpory bydlení v ČR patří¹:

- podpora vystavby najemních bytů a technické infrastruktury
- podpora vystavby domu s pečovatelskou službou
- podpora hypotečního úvěrování
- podpora stavebního spoření

3.4.2 Nástroje bytové politiky

- příspěvky na bydlení
- sociální bydlení

Sociální bydlení

Za sociální bydlení obvykle považujeme veřejný sektor najemního bydlení, který je ve vlastnictví obcí nebo státu a je určen sociálně potřebným skupinám obyvatelstva, které si nemohou zajistit bydlení na bytovém trhu.

3.4.3 Transformace bytové politiky

V roce 1992 vznikly Asociace pro bydlení v ČR. V roce 1993 byl přijat zákon o stavebním spoření s cílem stimulovat klesající bytovou výstavbu. Od roku 1996 je domácnostem v rámci státní sociální podpory poskytován příspěvek na bydlení, nejvýše však domácnostem, jejichž celkové příjmy nepřesahují 1,6 násobek životního minima.

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 285-302

Postupně se realizuje deregulace nájemného, která by měla odstranit zvýhodnění nájemníků ve státních bytech. Dále se snaží o zpřístupnění hypotéčních úvěrů širším vrstvám populace a sociálních kompenzací ve formě příspěvku na bydlení.¹

3.5 Vzdělávací politika v ČR

Vzdělání je zdrojem inovací a změn v kvalitě pracovní síly, ale má také zásadní význam i pro rozvoj lidské osobnosti a kvality života. Umožňuje nám samostatně a tvořivě myslet, rozhodovat se a ovládat stále nové situace v pracovním i osobním životě.

Vzdělávací politikou pak rozumíme souhrn konkrétních činností a opatření, kterými stát i další subjekty usilují o optimální naplnění rolí, které vyplývají z postavení vzdělání ve společnosti. Vzdělání lze označit za klasický příklad netržního zboží zabezpečovaného ze státních zdrojů.

Vzdělávací politika určuje směr rozvoje školství v dané zemi, promítá se do školských zákonů, ovlivňuje finanční toky, vstupuje do řízení, kontroly a správy, a tím do fungování celého školského systému.²

Pro každou vzdělávací politiku jsou důležité základní principy:

- a) *princip celoživotního vzdělávání***
- b) *princip internacionalizace ve vzdělávání***
- c) *princip rovných šancí v přístupu ke vzdělávání*** - vzdělávací šance dostupná všem, každý jedinec využívá v souladu se svými individuálními vlohami, intelektem, pílí a zájmy.

¹ KOTOUS, J. - MUNKOVÁ, G. - PEŘINA, P.: Úvod do sociální politiky, Univerzita Karlova – Právnická fakulta, Praha, 3. upravené a doplněné vydání, 2003, s. 102-104

² KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 311-318

d) princip individualizace a diferenciacce ve vzdělání – snaha odstranit uniformu a necitlivost k rozdílným schopnostem a možnostem lidí a naopak nalézt, zmobilizovat co nejvíce lidí s přirozenými vlohami a rozmanitými dispozicemi

3.5.1 Transformace vzdělávací politiky

Po revoluci roku 1989 došlo k zásadním změnám v celé společnosti České republiky. V oblasti vzdělávání to konkrétně znamenalo odstranění monopolu státu a následné zavedení řady nestátních subjektů, soukromých a církevních škol.

Jedním z prvních porevolučních opatření bylo přijetí zákona o vysokých školách v roce 1990, což zapříčinilo, že vysoké školy dosáhly autonomie, akademických svobod a jsou samosprávné.¹

Po roce 2000 dochází k významným změnám ve vzdělávací politice. V r. 2001 vychází Bílá kniha - Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, který přináší novou koncepci kurikulární politiky založenou na rámcových vzdělávacích programech a školních vzdělávacích programech. Rámcové vzdělávací programy specifikují obecně závazné požadavky pro jednotlivé stupně a obory vzdělání, vymezují rámec pro návrh učebních plánů a formulují pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů, které mají být vytvářeny na školách podle místních podmínek a podle nich se uskutečňuje vzdělávání v konkrétní škole. Tato koncepce se stala součástí nového školského zákona, který byl schválen v r. 2004 s platností od 1. 1. 2005.²

3.5.2 Školský systém v ČR

Od roku 1990 se postupně vyvíjel, v současné době má podobu danou zákonem č. 105/2005 Sb. Povinná školní docházka v ČR

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 320, 321

² dostupný na < <http://www.nuov.cz>>, Analýza vzdělávacích programů z hlediska nezaměstnanosti absolventů, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2005, str. 8

trvá devět let, od 6 do 15 let věku dítěte a plní ji na základní škole či víceletém gymnáziu.

Školský systém ČR tvoří:

- **předškolní výchova** - od 3-5 let
 - mateřská škola
 - speciální mateřská škola
- základní škola - 1. stupeň pětiletý, 2. stupeň čtyřletý
 - základní umělecká škola
- **střední školy** - vzdělání v těchto proudech:
 - všeobecně vzdělávací, který vede k dosažení úplného středního vzdělání (gymnázium)
 - střední odborná škola a učiliště (SOŠ a SOU)
 - integrovaná střední odborná škola - má dva vzdělávací programy pro střední odborné vzdělání a úplné střední odborné vzdělání, absolventi učiliště se mohou vzdělávat v nástavbovém studiu 1-3letém
- **učiliště**
- **konzervatoř**
- **jazyková škola s právem státní závěrečné zkoušky**
- **speciální školy** - pro zdravotně postižené děti a mládež
 - zvláštní školy 9-10leté pro děti s rozumovými nedostatky
 - speciální zdravotní školy pro zdravotně postižené
 - pomocné školy pro obtížně vzdělávatelné děti
 - speciální střední školy - vzdělávací program odpovídá postižení žáků
- **vyšší odborné školy** (pro žáky s maturitou) - dvou až tříletý program, studium je zakončeno absolutoriem
- **vysoké školy** - spadají do sektoru univerzit, studium na vysokých školách je 4-6leté a vede k magisterskému nebo inženýrskému diplomu, výjimkou jsou lékařství a veterinární obory, dále zajišťují postgraduální vzdělání
- **školská zařízení** pro výchovu mimo vyučování a péči o děti a mládež.

3.5.3 Správa vzdělávacího systému

Státní správu ve školství vykonávají ředitel (školy, předškolního nebo školského zařízení), obec, krajské úřady, Česká školní inspekce, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, jiné ústřední orgány státní správy. Samosprávu ve školství vykonávají obec, kraj a rady škol, jsou-li ustaveny.¹

3.5.4 Současná pozitiva a negativa českého školství

Pozitiva českého školství

- celková úroveň vzdělanosti národa
- vysoká úroveň faktografických znalostí
- vysoká úroveň výchovy a vzdělávání v některých oblastech - mateřská škola, absence vážných výchovných a sociálních problémů
- kvalita učitelské přípravy, její uniformní ráz

Negativa českého školství

- normativní a uniformní charakter školy a encyklopedický charakter vzdělání
- nerespektující individuality dítěte
- komunikace rodiny a školy byla často redukována na informování o prospěchu a chování žáka
- zkoušení a klasifikace zaměřená převážně na zjišťování informací, deformovaná komunikace mezi učitelem a žákem
- důraz na vnější disciplínu
- jednostranná orientace na výkon dítěte (zkoušky)

3.6 Shrnutí

Třetí kapitola je zaměřena na sociální politiku ČR. Jsou zde postupně popsány sociální zabezpečení, zdravotní politika,

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI, a.s., 3. přepracované vydání, 2005, s. 438, 439

rodinná, bytová a vzdělávací politika v České republice po roce 1990 až po současnost. V sociálním zabezpečení jsou zmíněny tři na sebe navazující systémy. Dále jsem se věnovala zdravotním systémům ve světě a ČR. Navazují dávky rodinám a bytová politika, kde jsem se zabývala státní podporou. Na konci této kapitoly je pozornost věnována vzdělávací politice, která vystihuje vývoj vzdělávací politiky a školský systém ČR.

1. Sociální politika ve Velké Británii po roce 1990

Britský sociální stát představuje liberální model sociálního státu, který klade velký důraz na participaci jedince na trhu práce a z něj odvozenou sociální ochranu. Snaží se spíše kompenzovat následky sociálních událostí, než se zaměřit na jejich prevenci. Je kladen velký důraz na záchrannou sociální síť a relativně menší důraz na státní sociální zabezpečení, které bylo založeno na principu „flatrate“, tj. rovných dávek za rovné příspěvky.

Vláda Tonyho Blaira – labouristická strana

Tato vláda staví na smíšené ekonomice, nové interpretaci rovnosti. Vychází z důrazu na příležitosti v přístupu k práci a vzdělání, dále také občanská a politická práva a povinnosti.

4.1 Systém sociálního zabezpečení ve VB

Univerzální sociální ochrana se vztahuje na pracující, ostatní občané mají nárok za definovaných podmínek. Systémy jsou financovány z pojistného i z daní.

4.1.1 Důchodové pojištění

Poslední zákon o důchodech je z roku 1995. Penzijní schéma se skládá ze tří částí:

- **základního důchodu** - je jednotný a je určen všem zaměstnaným a OSVČ, které platily příspěvky v dostatečné výši a po požadovaný počet let, tj. 90% doby „pracovního života“, kterým je odpracovaných 44 let pro muže a 39 let pro ženy
- **z doplňkového důchodu** - je založen na výdělcích osob, které od roku 1978 platily příspěvky ve výši mezi dvěma

stanovenými limity; je určen pro všechny zaměstnané osoby, mimo OSVČ.

- třetí součástí je **důchodová dávka** - je určena všem osobám, které platily mezi roky 1961-1975 příspěvky v relaci ke mzdě

Osobám, které jsou starší 80. let, se ještě vyplácí nepříspevkový státní důchod.

K základnímu důchodu je možno obdržet příplatky – pro závislé osoby (např. manželka, děti – příplatky k přídavkům na děti). Speciálními příplatky jsou tzv. „vánoční bonus“ nebo příplatky z důvodu studeného počasí či na otop.

Předčasné důchody nejsou v Británii umožněny, pozdější odchod do důchodu ano, maximálně však do 70 let věku. Současný věk odchodu do důchodu je stanoven na 65 let pro muže a 60 let pro ženy.¹

4.1.2 Sociální pomoc

Ve VB je každý občan maximálně odpovědný za své sociální postavení. Dávky rodinám jsou zaměřeny především na zvýšení příjmu u obyvatelstva s nízkou mzdou, když pečují o děti.

Sociální pomoc spadá do kompetence odboru zdravotnictví a sociálního zabezpečení. Dávky sociální pomoci jsou financovány z velké části z daňových příjmů. Velmi významnou roli mají dobrovolné organizace dotované z grantu, fondů a darů.

I ve VB je možno rozčlenit sociální pomoc na peněžité dávky a na sociální služby. Pracujícím osobám s nízkými příjmy je

¹ MUNKOVÁ, G. A KOL.: Sociální politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s. 71-90

poskytován doplněk k rodinnému příjmu, který závisí na výši příjmu a na hranici potřebnosti domácnosti. Pokud živitel pracuje na částečný úvazek, či je nezaměstnaný, může obdržet tzv. doplňkovou dávku ovlivněnou počtem členů domácnosti.

Rodiny s velmi nízkými příjmy mají dále nárok na porodné, dávky v mateřství, příspěvek na vzdělání dětí nad 16 let připravujících se na povolání formou denního studia, bezplatné poskytování mléka a vitamínů pro těhotné a kojící matky a děti do pěti let, školní stravování dětí, doplněk k týdennímu příjmu na krytí pravidelných zvýšených nákladů pro staré a invalidní a dále jsou osvobozeny od placení poplatků za služby NHS.¹

4.2 Zdravotní politika ve VB

„V Británii je typická Národní zdravotní služba (National health system), která se v současné době řídí podle zákona z roku 1977. Tato služba je financována z daní a má univerzální charakter. Praxe lékařů je řízena prostřednictvím Všeobecného lékařského koncilu, který poskytuje lékařům licence, jakož i smlouvy s místními zdravotnickými úřady. Ty podléhají Komisi lékařských praxí, která reguluje počet lékařů v jednotlivých lokalitách.“
[MUNKOVÁ, G. A KOL.: Sociální politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s.]

Od dubna 1998 je tento systém rozšířen o možnost uzavírání smluv s individuálními poskytovateli zdravotnických služeb. Ve Velké Británii je cca 90 % státních a 10 % soukromých.

Pro veřejné zdravotnictví je výchozím právním dokumentem tzv. White Paper, který spolu se zákonem o zdraví z roku 1999 upravuje podmínky pro poskytování zdravotní péče v Británii.

¹ BRDEK, M. - JÍROVÁ, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR, CODEX Bohemia, s. r. o., Praha, 1. vydání, 1998, s. 250

Zákonné pojistné platí pracující osoby, jejichž příjmy přesahují hranici 344 liber měsíčně (2003). Existují čtyři třídy příspěvků a jejich úprava probíhá jednou ročně v dubnu:

- **první příspěvková třída** - pro zaměstnance, příspěvek je strháván z jejich hrubé mzdy zaměstnavatelem. Zaměstnanec hradí 11 % a zaměstnavatel 12,8 %

- **druhá třída příspěvků** - pro OSVČ, pokud zisk dosáhne určité hranice. Příspěvek je fixní měsíční nebo čtvrtletní částka placená zpětně

- **třetí třída příspěvků** - dobrovolné pojištění nezaměstnaných

- **čtvrtá třída příspěvků** - pro OSVČ, příspěvek se vypočítá z výše jejich zisku. Platí se společně s daní z příjmu na konci zdaňovacího období (konec března) a činí 8 %.

V rámci NHS pacient neplatí žádné poplatky, může si zvolit rodinného lékaře, který mu poskytuje všeobecné služby a zajišťuje jejich doporučení k ošetření u odborného lékaře. Péče v nemocnicích je poskytována zdarma, s výjimkou žádostí o úkony, které nejsou z lékařského hlediska nezbytné. Přispívá se jen na zubní ošetření ve výši 80 % nákladů. Z této povinnosti však jsou vyjmuty velké skupiny populace. Připlácí se rovněž na předepisované léky.

Británie patří ke státům s nejnižšími výdaji na zdravotnictví, měříme-li je procentem HDP, což s sebou přináší zhoršenou kvalitu státem poskytované zdravotní péče jako dlouhé čekací doby na provedení neurgentních operací, zhoršená péče o některé kategorie nemocných, špatný technický stav starších nemocnic a nízké platy středních zdravotnických pracovníků. Reforma zdravotnictví je zde stále aktuální. Spočívá ve zvýšení podílu privátní péče, omezování výdajů na zdravotnictví a přenesení částky výdajů na občany.¹

¹ BRDEK, M. - JÍROVÁ, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR, CODEX Bohemia, s. r. o., Praha, 1. vydání, 1998, s. 176-179

4.2.1 Nemocenské dávky

Nemocenské dávky se řídí zákonem o sociálním pojištění z roku 1994 a poskytují se na principu:

- povinného sociálního pojištění pro zaměstnance, ze kterého se poskytují rovné dávky, kterou dostane ten, který platil dostatečné příspěvky v jednom roce nebo ve dvou předcházejících. Celkově je poskytována po dobu 52 týdnů.
- nemocenské placené zaměstnavatelem - v případě nemoci trvající nejméně 4 dny a nejdéle 28 týdnů.

Při příjmech nižších, než je stanovený limit, se neplatí příspěvky a neposkytují se dávky. Aby měl zaměstnanec nárok na nemocenské dávky, musí být jeho výdělků ve výši dostatečné pro účely příspěvků na Národní pojištění. Pohřebné se neposkytuje.¹

4.3 Rodinná politika ve VB

„Rodinná politika nemá ve Velké Británii dlouhou tradici. Intervence státu do rodiny byla vždy v rozporu s myšlenkami liberalismu. I v současné době je podoba rodiny v Británii poměrně konvenční: je zde jedna z nejvyšších měr sňatečnosti v Evropě.“ [MUNKOVÁ, G. A KOL.: Socialni politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s.]

Současné zaměření rodinné politiky je upřednostňování zájmů dítěte, stabilita a bezpečnost dětí, podpora všech typů rodinných forem², podpora rodičů, aby mohli lépe podporovat děti, záchrana zachranitelných sňatků a tvorba programů proti chudobě dětí prostřednictvím dávek a daní

V roce 1999 byl založen Národní institut pro rodinu a rodičovství. Nejznámější rodinnou dávkou jsou univerzální přídatky na děti, které byly v roce 1999 zvýšeny o 20 %

¹ dostupný na WWW: < <http://www.businessinfo.cz> >

² zákony o podpoře dětí z roku 1990 a 1995 nerozlišují mezi sezdánými a nesezdánými partnery

z důvodu inflace. V tomto roce také vznikla nová dávka pro nízkopříjmové rodiny tzv. „Working Families Tax Credit“, která zjednodušuje systém poskytování dávek a znamená zesílení pobídky k práci.¹

Ze zdravotního pojištění se platí zákonem stanovená mateřská dovolená – poskytuje se ve vztahu ke mzdě a mají na ni nárok zaměstnankyně. Na konci roku 2002 byl i v Británii zaveden institut tzv. rodičovské dovolené, kterým je umožněno čerpat po narození dítěte po vymezenou dobu mateřskou dovolenou i otcům.

Ve Velké Británii existují dvě dávky:

- mateřské dávky – tyto dávky jsou vypláceny zaměstnavatelem od 11. týdne před předpokládaným datem porodu s podmínkou, že uchazečka přeruší pracovní činnost před tímto datem. Jsou vypláceny po dobu 18 týdnů, minimální částka, kterou zaměstnavatel musí vyplácet činí 90 % výdělků po prvních 6 týdnech. Pokud ženy nesplňují tyto podmínky, mají nárok na státní mateřský příspěvek.
- rodinné přídavky – každá rodina s nejméně 1 dítětem ve věku do 16 let (studující do 19) má nárok na rodinné přídavky

Současná rodinná politika se vyznačuje podstatnými změnami v klasickém modelu rodiny: děti se nestarají o své staré rodiče, otcové opouštějí své rodiny, nezletilí chlapci jsou nezaměstnaní a mlade dívky se stávají svobodnými matkami. Míra porodnosti je ve VB vyšší než ve většině západoevropských zemích.²

¹ MUNKOVÁ, G. A KOL.: Sociální politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s. 71-90

² BRDEK, M. - JÍROVÁ, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR, CODEX Bohemia, s. r. o., Praha, 1. vydání, 1998, s. 203-205

4.4 Bytová politika ve VB

Bytová politika Velké Británie je zaměřena především na podporu vlastnické formy bydlení. Část obecního bytového fondu byla zprivatizována do rukou bývalých nájemníků (1,6 mil. bytů bylo prodáno za 14 let), druhá část byla převedena na bytové asociace.

Mezi provozovatele sociálního bydlení ve VB patří obce a bytové asociace, které jsou neziskovými, nezávislými a soukromými společnostmi, jejich činnost je výhradně soustředěna na výstavbu a správu nájemního bydlení.

Počet nově postavených bytů bytových asociací je od roku 1991 každoročně vyšší než počet bytů postavených obcemi, např. v roce 1995 postavily bytové asociace 40 000 nových sociálních bytů. Legislativní úpravy v roce 1996 umožnily, že se asociace staly pouze jednou skupinou tzv. registrovaných provozovatelů sociálního bydlení.

Výdaje obcí na sociální nájemní bydlení lze rozdělit na:

- **běžné výdaje** (správa, opravy, udržení fondu) - jsou z největší části hrazeny z příjmu z nájemného,
- **kapitálové výdaje** - jsou tradičně kryty kvalifikovanými úvěry.

V současnosti smějí obce stanovit nájemné podle svého vlastního uvážení. Stát určuje průměrné „směrníkové“ nájemné pro každou obec, které však není závazné. [LUX, M. ET AL.: Bydlení – věc veřejná, Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie,., Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 1. vydání, 2002, s.106-113]

4.4.1 Příspěvky na bydlení

Systém příspěvků na bydlení/nájemné spadá do kompetence ministerstva pro sociální zabezpečení, jeho realizace je záležitostí obcí. Přímý vztah má především k sociální pomoci poskytované domácnostem, které se nachází pod hranicí potřeby; touto těsnou vazbou na sociální potřebnost se anglický systém odlišuje od systémů jiných evropských zemí.

Příspěvky na bydlení/nájemné jsou poskytovány ve všech sektorech bydlení:

- nájemníci soukromého nájemního sektoru a v domech bytových asociací - individuální příspěvek na nájemné
- nájemníci obecních bytů - nižší nájemné, ztrátu kompenzuje stát přímo majiteli (obci)
- lidé mající byt či dům v individuálním vlastnictví - příspěvek na placení místních daní a poplatků

Podmínky pro poskytování příspěvků rozlišují dvě kategorie příjemců:

1. ***domácnost pod hranicí sociální potřeby*** - může jí být hrazeno tzv. přiměřené nájemné v plné výši; příslušné daně a poplatky mohou být hrazeny z 80 %, zbylých 20 % musí financovat domácnost sama.

Přiměřené nájemné má podobu čistého nájemného, tj. bez ostatních nákladů na bydlení. Obdobná pravidla platí i pro sektor individuálního vlastnictví, avšak příspěvek se vztahuje k daním, které mohou být hrazeny z 80 %.

2. ***domácnosti nad hranicí sociální potřeby*** - mohou také dostat příspěvek, ale nižší. Pro výpočet hranice potřeby se bere v úvahu zisk z kapitálu, kterým domácnost disponuje. Jeho částka nesmí být vyšší než 6 000 liber.

Vláda konzervativců dosáhla poměrně značných změn v systému financování veřejného bydlení, změnila se struktura výdajů:

- pokles podílu státních subvencí a podílu veřejného bydlení včetně jeho kvality
- růst podílu nájemného, podílu obecních výdajů, sociálních a ekonomických rozdílů mezi sektorem obecního bydlení a sektorem individuálních vlastníků.¹

4.5 Vzdělávací politika ve VB

Vzdělání a kvalifikace jsou jedny z hlavních priorit současné britské vlády. Zásadou pro vzdělávání ve Velké Británii je, že všem dětem ve věku 5-16 let musí být poskytnuto účinné vzdělávání s plnou školní docházkou odpovídající jejich věku, schopnostem a nadání a všem speciálním vzdělávacím potřebám. Pro ně je vzdělávání bezplatné. Jakékoliv následné vzdělávání poskytované ve školách nebo v institucích dalšího vzdělávání je pro studenty běžně bezplatné až do 19 let věku, od dospělých absolvujících kurzy v institucích dalšího vzdělávání však lze školné vyžadovat. Vysokoškolští studenti musí platit školné podle osobního nebo rodinného příjmu.

V červnu 1999 byla publikována Bílá kniha vzdělání „Vzděláním k úspěchu“, kde byl vládou stanoven cíl sjednotit rámec plánování, financování a poskytování služeb dalšího vzdělání a kvalifikace pro mládež s ukončenou povinnou školní docházkou. Ten zaručuje všem mladým lidem možnost zúčastnit se vzdělávacích a kvalifikačních programů. Dohoda o vzdělávání a zvyšování kvalifikace z roku 2000 zaručuje implementaci těchto programů v praxi.

¹ BRDEK, M. - JÍROVÁ, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR, CODEX Bohemia, s. r. o., Praha, 1. vydání, 1998, s. 119, 120

Programů existuje velké množství a celkově jsou zaměřeny jak na školení odborná, určená přímo pro nástup do zaměstnání, tak i na školení akademického rázu, tzn ekvivalent našeho středního gymnaziálního typu školství a univerzitního školství případně pomoc pro lidi hodlající samostatně podnikat.

Poskytování programů je od dubna 2001 v kompetenci Rady pro vzdělávání a kvalifikaci. Organizace je vládní. Zaměstnavatelské zájmy v oblasti poskytování kvalifikace reprezentují Národní kvalifikační společnosti, oficiálně fungující od roku 2000. Jsou řízeny zaměstnavateli a zaměřují se na programy, které mají rozvíjet schopnosti a dovednosti, které firmy a podniky od svých zaměstnanců požadují.

4.5.1 Školská legislativa¹

Školská legislativa je obsažena v řadě parlamentních zákonů. Zákon o dalším a vysokoškolském vzdělávání z roku 1992 upustil od dělení na univerzity a polytechniky. Velká část základního zákona o vzdělávání je nyní začleněna do školského zákona z roku 1996, který upravil dřívější legislativu.

Do školské legislativy se zavedly čtyři významné dokumenty:

- Zákon o školních standardech a školské soustavě (1998) – obsahuje opatření ke zvýšení standardů školního vzdělávání, novou soustavu obecních a nadačních škol, škol zakládaných dobrovolnými organizacemi.
- Zákon o učitelství a vysokém školství (1998) - předpisy týkající se vzdělávání učitelů, studentských poplatků, stipendií a půjček.
- Zákon o vzdělávání a kvalifikacích (2000) - reformoval organizace odpovědné za správu dalšího vzdělávání.
- Školský zákon (2002) - opatření ke zvýšení flexibility škol z hlediska obsahu výuky, personální zajištění a řízení.

¹ dostupný na WWW: < <http://www.eurydice.org>>, Struktury systémů vzdělávání, profesní přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, Spojené Království, české vydání, Praha, 2005, str. 10

Program současné labouristické vlády zahrnuje zvyšování vzdělávacích standardů, omezování dopadu sociálního vylučování a otvírání příležitostí pro celoživotní vzdělávání.

4.5.2 Organizace a správa vzdělávacího systému

Vzdělávací soustava je spravována na národní (Ministerstvo školství a kvalifikací) a místní úrovni. Řídící orgány na institucionální úrovni mají při správě svých institucí vysokou míru autonomie.

4.5.3 Školský systém ve VB¹

- **preprimární vzdělávání** – je poskytováno veřejně financovanými:

- mateřskými školami

- přijímacími třídami základních škol

- soukromými preprimárními zařízeními provozovanými na bázi dobrovolných příspěvků, která dostávají státní dotace.

Dotované školy mohou mít různé právní formy: obecní školy, nadační školy, dobrovolné dotované a dobrovolné řízené školy.

- **institute dalšího vzdělávání**

- koleje dalšího vzdělávání - poskytující všeobecné a odborné vzdělávání a přípravu prostřednictvím různých způsobů docházky převážně studentům po povinné školní docházce, včetně dospělých

- sixth-form koleje - poskytující hlavně výuku s plnou školní docházkou pro 16 – 19leté žáky

- terciární koleje - spojují funkce kolejí dalšího vzdělávání a sixth-form kolejí

Institute dalšího vzdělávání získaly autonomii a mohou tak spravovat své vlastní záležitosti.

¹ dostupný na WWW: < <http://www.eurydice.org>>, Struktury systémů vzdělávání, profesní přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, Spojené Království, české vydání, Praha, 2005, str. 11

- **institute vysokoškolského vzdělávání** – jsou právně samostatné, jejich řídicí orgány mají plnou odpovědnost za vzdělávací opatření a za vnitřní organizaci, všechny univerzity a některé další instituce mají pravomoc udělovat své vlastní akademické tituly a kvalifikace.

Ve Velké Británii je relativně vysoký počet dospělých osob s nízkým vzděláním. 33,1 % obyvatel ve věku 25 až 64 let dosahuje pouze základního vzdělání. V České republice je podíl této skupiny osob znatelně nižší (11,6 %).

4.6 Shrnutí

Čtvrtá kapitola je zaměřena na sociální politiku VB, kde jsou, stejně jako v předešlé kapitole, zmíněny sociální zabezpečení, zdravotní, rodinná, bytová a vzdělávací politika v Británii. Uvádím zde univerzální sociální ochranu, která se ve VB vztahuje na pracující. Ve zdravotnictví je pro Británii typická Národní zdravotní služba. Dále je zde zmíněna rodinná politika s nevelkou tradicí. V bytové politice je především podporována vlastnická forma bydlení a poslední podkapitola je věnována vzdělávací politice, školskému systému a významným zákonům.

2. Politika zaměstnanosti ve VB a ČR s vazbou na politiku vzdělávací

„Z hlediska vazby na vzdělávací politiku je významná ta forma politiky zaměstnanosti, která usiluje o aktivní ovlivnění nabídky pracovní síly zvyšováním její kvalifikace, vzdělanosti, dovedností. V tomto smyslu nabývá na významu úzká součinnost mezi oběma politikami – zaměstnanosti i vzdělávací.“

Lidé vzdělanější a kvalifikovanější jsou lépe zaměstnatelní a tudíž méně postižováni nezaměstnaností. Je tedy i v ekonomickém zájmu státu (i státních orgánů práce) vytvářet odpovídajícími nástroji podmínky pro rozvoj vzdělávání v relativním souladu s měnícími se potřebami trhu práce.

Úsilí politiky zaměstnanosti ve vztahu ke vzdělávací politice by mělo směřovat k dosažení souladu mezi nabídkou pracovní síly a potřebou trhu práce i ve struktuře podle stupňů vzdělání a v profesně-kvalifikační struktuře. [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Úloha PZ...I, 1999, s. 8]

5.1 Trh práce a politika zaměstnanosti v ČR

Do roku 1990 trh práce v ČR neexistoval. Se zavedením tržní ekonomiky se situace ve sféře zaměstnanosti zásadně změnila, realitou se však stala nezaměstnanost.

5.1.1 Nezaměstnanost

Dosavadní vývoj nezaměstnanosti v ČR prošel třemi etapami:

1. (1990-1992) – opouštění pracovních pozic pracovníky, MN byla nízká

2. (1993-1997) – rostou nároky na pracovní výkon, flexibilitu pracovníků, MN narůstá

3. (od 1998) – sílí tržní tlaky, roste celková i dlouhodobá nezaměstnanost

Nezaměstnanost v ČR lze charakterizovat:

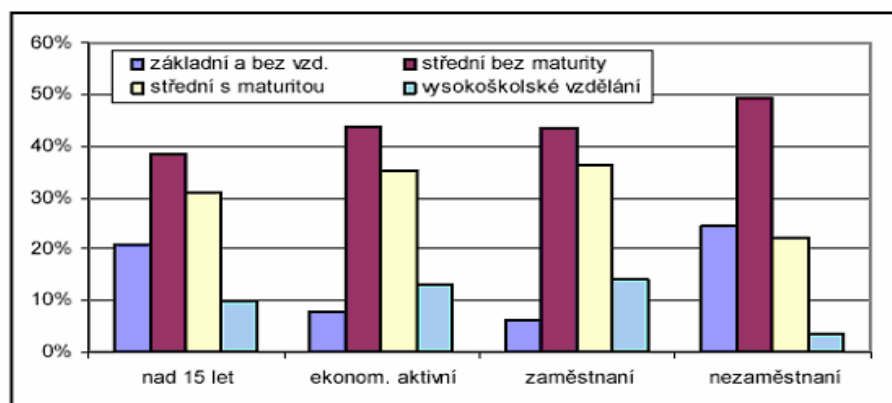
- rozvojem soukromého sektoru, zejména služeb a drobného podnikání zapříčinil počáteční nižší MN
- v MN existují výrazné regionální rozdíly a výrazně se liší v závislosti na dosaženém vzdělání
- velkým problémem se stává nezaměstnanost mladých lidí.
- narůstání dlouhodobé nezaměstnanosti
- k nejvyššímu nárůstu MN došlo v polovině roku 1997.¹

Tabulka č. 3 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva ČR (2004, v tisících a %)

Vzdělání	všichni nad 15 let		ekonomicky aktivní		zaměstnaní		nezaměstnaní	
Základní bez vzdělání	1811	20,9 %	402	7,8 %	297	6,3 %	105	24,6 %
Střední bez maturity	3320	38,3 %	2250	43,8 %	2039	43,3 %	211	49,5 %
Střední s maturitou	2679	30,9 %	1805	35,2 %	1710	36,3 %	95	22,3 %
Vysokoškolské	862	9,9 %	675	13,2 %	660	14,0 %	15	3,6 %
Celkem	8673	100 %	5133	100 %	4707	100 %	426	100 %

Zdroj: dostupný na < <http://www.nuov.cz>>, Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2005, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2006, str. 6

Graf č. 1 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva v České republice

Zdroj: dostupný na < <http://www.nuov.cz>>, Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2005, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2006, str. 7

¹ KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI, a.s., Praha, 2005, s. 296,297

5.1.2 Nezaměstnanost absolventů škol

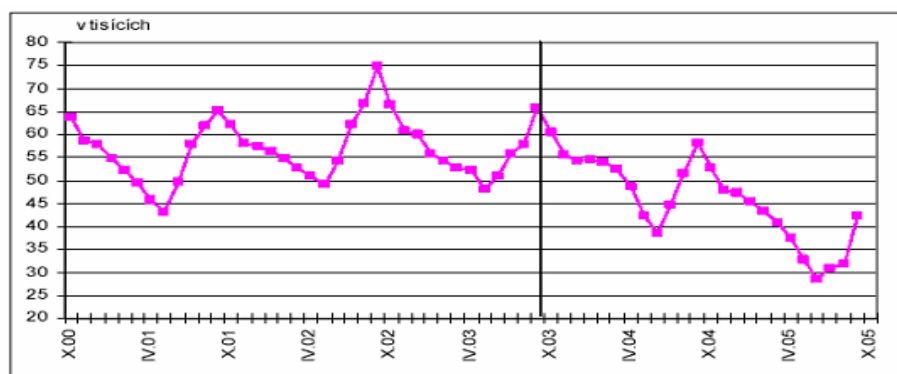
Specifickou skupinou mezi mladistvými jsou absolventi škol.

„Absolvent školy je uchazeč o zaměstnání, jehož celková doba zaměstnání v pracovním nebo obdobném poměru nedosáhla po úspěšném ukončení studia dvou let, přičemž se do této doby nezapočítává vojenská služba, mateřská a další mateřská dovolená.“ [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Úloha PZ...I, 1999, s. 9]

Absolventi škol patří na trhu práce k rizikovým skupinám, neboť jsou ohroženi nezaměstnaností ve výrazně vyšší míře než je průměrná míra nezaměstnanosti ekonomicky aktivních obyvatel. Absolventi škol jsou znevýhodněni nedostatkem praktických zkušeností. Při hledání pracovního místa však mohou konkurovat jinými přednostmi - zejména aktuálními odbornými znalostmi, znalostí cizích jazyků, počítačovými dovednostmi nebo větší profesní flexibilitou.

Absolventi škol mají problémy s uplatněním zhruba do 25 let, po této věkové hranici se jejich situace výrazně zlepší a ustálí. Výrazným jevem posledních dvou let je poměrně značný pokles počtu nezaměstnaných absolventů. Od září 2003 do září 2005 se jejich počet snížil o 23,5 tisíce, ze 65 800 na 58 300 v roce 2004 a dále na konečných 42 300 v září 2005.

Graf č. 2 – Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů (IX. 2000 – X. 2005)

Zdroj: dostupný na <<http://www.nuov.cz>>, Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2005, str. 10

Faktory, které ovlivňují tento vývoj jsou zejména: výrazně vyšší počet absolventů, kteří v posledních dvou letech pokračují ve vzdělávání, přechod úřadů práce na novější definici absolventa – uchazeče o zaměstnání, zrušení základní vojenské služby, změna v nároku na podporu v nezaměstnanosti u absolventa a dále také zvýšení nabídky pracovních příležitostí ze strany zahraničních investorů.

Pokles počtu nezaměstnaných absolventů se projevuje na celkové nezaměstnanosti, kde od září 2002 tento podíl klesl z 15,2 % na hodnotu 8,3 % v dubnu 2006.¹

Tabulka č. 4 – Míra nezaměstnanosti všech absolventů v %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>Vyučení</i>	4,0	4,3	5,3	8,8	19,5	26,4	32,7	23,8	22,7	20,9	15,7
<i>Vyučení s maturitou</i>	3,0	4,1	5,1	6,3	13,3	17,8	19,0	25,5	25,0	19,1	13,5
<i>SOŠ</i>	3,5	3,7	5,7	8,8	15,1	16,1	15,9	20,8	14,9	13,3	10,1
<i>Gymnázim</i>	1,7	2,8	4,4	5,8	7,8	10,5	8,9	9,6	6,3	5,3	3,9
<i>VOŠ</i>				3,3	12,6	12,0	8,0	9,9	10,6	9,4	8,2
<i>VŠ</i>	1,4	1,5	2,0	3,0	7,5	5,4	5,1	6,3	6,7	5,7	3,8

Zdroj: Zdroj: dostupný na < <http://www.nuov.cz>>, Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2005, str. 14

5.1.3 Situace absolventů VŠ

Míra nezaměstnanosti absolventů VŠ stejně jako míra absolventů škol obecně stále stoupá. V roce 1998 3,0 %, v roce 2002 již 6,3 % a v roce 2003 již 6,7 %. [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Úloha PZ...I, 1999, s. 15]

Problémem absolventů jsou hlavně nedostatek vhodných pracovních míst, absencí praxe, nesoulad mezi profesní strukturou nabídky a poptávky pracovních míst a nedostatečný kontakt VŠ s praxí.

¹ dostupný na < <http://www.nuov.cz>>, Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2005, str. 10-14

5.1.4 Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti

V roce 1990 byl přijat nový zákon o zaměstnanosti (č.1/1991 Sb.), který interpretoval právo: na pracovní uplatnění těch, co chtějí a mohou pracovat a práci skutečně hledají, na rekvalifikace nezbytnou pro pracovní uplatnění na nových pracovních místech a na hmotné zabezpečení v případě nezaměstnanosti a rekvalifikace.

Financování politiky zaměstnanosti je od roku 1993 vytvářeno na principu pojištění zavedením plateb příspěvku na státní PZ.

Roku 2004 se Česká republika stala plnoprávným členem Evropské unie, což se projevilo otevřením nových možností také v oblasti politiky pracovního trhu. Vstoupil v platnost nový zákon o zaměstnanosti, který mimo jiné ošetřil tzv. podzaměstnanost nebo částečnou nezaměstnanost, reformoval hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti (úprava výše podpory a délky podpůrčí doby jejího poskytování), komplexně upravil problematiku zaměstnanosti osob se zdravotním postižením a nově vymezil soubor nástrojů APZ.

Byly zavedeny nové nástroje APZ: příspěvek na zapracování, překlenovací příspěvek a také příspěvek na dopravu, který byl v minulosti úspěšně testován z prostředků projektu Phare.

V souladu s reformou Evropské strategie zaměstnanosti byl v roce 2004 vytvořen Národní akční plán zaměstnanosti (NAPZ) jako střednědobý plán rozvoje pracovního trhu a zvyšování zaměstnanosti, který formuluje cíle a postupy jejich dosažení do roku 2006. NAPZ si klade za cíl posílit aktivaci a snížení vysokých regionálních rozdílů. [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Hodnocení efektivity programů APZ v ČR, VÚPSV, Praha, 2006, s. 6]

V NAPZ na léta 2004 - 2006 si vláda ČR dává za cíl realizovat řadu opatření, která by měla pomoci zlepšovat zaměstnatelnost mladých lidí vstupujících na trh práce.

V rámci těchto opatření je kladen důraz na:

- podporu rozvoje individuálních schopností, znalostí a motivace k práci a ke vzdělávání a na modernizaci vzdělávacího systému, který by měl vytvářet pro každého absolventa školy nejlepší předpoklady k úspěšnému vstupu na trh práce
- podporu vzdělávání, odborného výcviku a odborné praxe v oblasti podnikatelských a manažerských dovedností v příslušné oblasti činnosti, které umožní absolventům získat předpoklady k podnikání.

Minimální měsíční mzda na první pololetí letošního roku činí 7.570,- Kč, hodinová mzda 44,70 Kč. Od 1.7.2006 však bude měsíční mzda zvýšena na 7.955,- Kč, hodinová na 48,10 Kč.

5.1.5 Programy podporující začlenění absolventů na trh práce¹

Do těchto programů se řadí mladí lidé do 25 let a absolventi VŠ, nejdéle jsou však tyto programy poskytovány do 30 let věku.

Individuální akční plán (IAP)

1. ledna 2004 byl zahájen na všech úřadech práce IAP, jedna z poradenských technik, která má přispět ke zvýšení možnosti uplatnění uchazeče o zaměstnání na trhu práce a k prevenci dlouhodobé nezaměstnanosti. Odmítnutí IAP je důvodem pro vyřazení klienta z evidence uchazečů o zaměstnání.

IAP je rozdělen do dvou programů podle věku klientů. Pro mladé do 25 let se program nazývá „První příležitost“, pro uchazeče

¹ dostupný na < <http://www.nuov.cz>>, Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2005, str. 5-6

nad 25 let „Nový start“. Cílem programu je nabídnout každé mladé nezaměstnané osobě pracovní místo nebo zvýšit její zaměstnatelnost formou poradenské aktivity, školením, rekvalifikací nebo jiným opatřením, a to v období do šesti měsíců její nezaměstnanosti.

Příspěvek na zapracování

Jedním z nových nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti zaváděných zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti je příspěvek na zapracování, který může úřad práce na základě dohody poskytnout zaměstnavateli. Maximální doba poskytování příspěvku je 3 měsíce a může činit měsíčně nejvýše polovinu minimální mzdy.

Společensky účelná pracovní místa (SÚPM)

Zaměstnavatelé mají možnost zřídit na základě dohody s úřadem práce pracovní místa, která obsadí uchazeči o zaměstnání, kterým není možné zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem, a úřad práce na takováto pracovní místa může poskytnout příspěvek. V případě mladých lidí do 25 let může být součástí také požadavek na vypracování plánu zajištění odborné praxe. SÚPM tak v podstatě nahradily dohody o absolventských praxích.

Rekvalifikace

Dalším z nástrojů APZ je rekvalifikace uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání, směřující k získání nové kvalifikace nebo k rozšíření stávající kvalifikace. Mohou mít i formu speciálních vzdělávacích programů.

Cílené programy k řešení zaměstnanosti

Jedná se o programy nejenom celostátního, ale i krajského, okresního a obecního charakteru. Prozatím jsou však možnosti realizace těchto programů omezené.

5.1.6 Výdaje na APZ

Do roku 1996 skutečné výdaje na politiku zaměstnanosti nepřekročily 0,2 % HDP, v absolutním vyjádření se pohybovaly kolem 2,4 - 3,1 mld. Kč. V roce 2002 výdaje činily 9,9 mld. Kč.

Výdaje na APZ v roce 2004

V roce 2004 bylo na aktivní politiku zaměstnanosti celkem vydáno 3,94 mld. Kč. Po dvou letech snižování výdajů na APZ tedy došlo k poměrně výraznému nárůstu.

Počet účastníků programů APZ

V roce 2004 došlo ke zvýšení počtu osob zařazených do některého z programů APZ. Programů APZ se zúčastnilo 96 151 osob, což představuje téměř 18 % celkového počtu nezaměstnaných. Česká republika se tak přiblížila úrovni 20 %, jejíž dosažení bylo přijato za cíl "Evropské politiky zaměstnanosti".

Výdaje na jednotlivé programy APZ

Od roku 2001 poklesly celkové výdaje na programy APZ. Zatímco v roce 2001 bylo na jeden program aktivní politiky zaměstnanosti vydáno 33 600 Kč, v roce 2003 to bylo téměř o pětinu méně (27 300 Kč). Redukce průměrných nákladů se nejvýrazněji dotkly SÚPM a rekvalifikací, nejfrekventovanějších programů APZ. V roce 2004 však proběhl současně jak nárůst počtu účastníků programů (a jejich podílu na celkovém počtu nezaměstnaných), tak také zvýšení průměrných výdajů na jednotlivé programy APZ.

Růst průměrných výdajů se týkal zejména absolventských míst (nárůst o 52 %) a rekvalifikací (o 15 %). [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Hodnocení efektivity programů APZ v ČR, VÚPSV, Praha, 2006, s. 8,9,10]

Tabulka č. 5 – Výdaje na programy APZ v roce 2004

	<i>výdaje celkem</i> <i>(tis. Kč)</i>	<i>počet</i> <i>účastníků</i>	<i>průměrné výdaje na</i> <i>jednoho účastníka</i> <i>(Kč)</i>	<i>zvýšení průměrných</i> <i>výdajů</i> <i>ve srovnání s rokem</i> <i>2003 (Kč)</i>
<i>rekvalifikace</i>	480 635	44 089	10 901 (8 826) ¹	1 408 (365)
<i>VPP</i>	833 189	18 246	45 664	1 120
<i>SÚPM</i>	1 030 597	25 010	41 207	1 954
<i>absolventská místa</i>	418 018	7170	58 301	20 027
<i>zřízení pracovních míst</i> <i>v chráněných dílnách</i>	88 848	1636	54 308	-1833

Zdroj: dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Hodnocení efektivity programů APZ v ČR, VÚPSV, Praha, 2006, s.10

5.2 Politika zaměstnanosti ve VB

Trh práce Velké Británie je z pohledu celého světa považován za jeden z nejsilnějších. V současnosti dosahuje jedné z nejvyšších měr zaměstnanosti v celé své historii a nejlepší kombinace úrovně zaměstnanosti a nezaměstnanosti mezi zeměmi G7². Data vlády Velké Británie uvádějí aktuální míru zaměstnanosti na úrovni cca 75 %.

Na tvorbě politiky zaměstnanosti se podílejí Ministerstvo práce a důchodů, Ministerstvo obchodu a průmyslu a Ministerstvo pro vzdělávání a pracovní dovednosti.

Oblast nezaměstnanosti podléhá zákonu o příspěvcích na sociální zabezpečení a zákonu o hledání zaměstnání. Začala platit přísnější a pevnější pravidla, zejména pro mladé nezaměstnané, pro dlouhodobě nezaměstnané, pro neúplné rodiny, lidi se zdravotním postižením či chronickou nemocí. [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Analýza PZ členských zemí EU...., Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, s. 7,8]

¹ Vzhledem k opakovanému zařazení některých nezaměstnaných do rekvalifikačního kurzu jsou průměrné výdaje na účastníka rekvalifikace vyšší než průměrné výdaje na jeden rekvalifikační kurz

² Skupinu nejvyspělejších států světa G7 tvoří Spojené státy, Kanada, Japonsko, Velká Británie, Německo, Francie a Itálie

5.2.1 Vývoj politiky zaměstnanosti

Začátkem 90tých let pokračoval trend snižování výdajů na pasivní politiku zaměstnanosti. Převládal názor, že kdo chce pracovat, práci si najde.

Od roku 1991 fungují ve Velké Británii tzv. Rady pro vzdělávání a podnikání, které byly spolu s vládními úřady práce hlavními nositeli opatření aktivní politiky. Tato politika zaměstnanosti dosáhla toho, že po dosažení vrcholu v roce 1993 nezaměstnanost stále klesá.

Od poloviny 90tých let se začíná uplatňovat nová strategická koncepce politiky zaměstnanosti, určovaná zejména preferencemi Evropské unie.

Ve Velké Británii bylo docíleno postupného snížení nezaměstnanosti na nejnižší úroveň za posledních třicet let a také snížení nákladů na pasivní politiku zaměstnanosti.

5.2.2 NAPZ Velké Británie na rok 2004

Strategie zaměstnanosti VB na rok 2004 vychází ze tří klíčových cílů EES, tj. dosažení plné zaměstnanosti, zvyšování kvality a produktivity a posilování soudržnosti a sociálního začlenění.

NAP Velké Británie je doplněn o některá doporučení, zejména:

- zvýšit adaptabilitu pracovníků a podniků
- přitáhnout více lidí k vstupu na trh práce či zůstat na trhu práce (nezaměstnaní, neaktivní)
- investovat více a efektivněji do lidského kapitálu a celoživotního vzdělávání
- zajistit efektivnější zavádění reforem zlepšením veřejné správy služeb zaměstnanosti

- odstraňovat dlouhodobou nerovnost žen na trhu práce, umožnit přístup k péči o děti, odstranit další příčiny rozdílů ve mzdách mezi ženami a muži, jako např. odvětvová a profesní segregace.¹

5.2.3 Dávky v nezaměstnanosti

Došlo také ke změně způsobu poskytování dávek v nezaměstnanosti prostřednictvím nové sítě pracovních agentur „Jobcentre plus“, která jsou těsněji provázána s možnostmi návratu do zaměstnání. Každý klient má osobního poradce, který mu nabízí individuální přístup. Poradce také garantuje, že klient zodpovědně hledá práci, v opačném případě musí klient státu vrátit obdržené dávky sociálního zabezpečení.

Dávky se v současné době vyskytují dvě:

- **první** dávka je založená na placení příspěvků, je určena pro všechny zaměstnané osoby a některé OSVČ. Je v jednotné výši. Kritérii pro uznání nezaměstnané osoby jsou: být nedobrovolně nezaměstnaný, být schopen a ochoten pracovat, aktivně hledat zaměstnání, nepracovat 16 nebo více hodin týdně, nemít status studenta
- **druhá** dávka je založená na testování příjmů, financována z daní, je dávkou sociální pomoci a je rovněž v jednotné výši. Kritérii pro druhou dávku jsou navíc ještě: trvalé bydliště v Británii, nesmí mít úspory nad stanovený limit, partner nesmí pracovat více než 24 hodin týdně, speciální pravidla pro žadatele mladší 18 let. [MUNKOVÁ, G. A KOL.: Socialni politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s.71-90]

5.2.4 Programy APZ

Stát prostřednictvím úřadů práce, vládou sponzorovaných Služeb rozvoje kariéry, a mimo nich fungujících soukromých personálních agentur poskytuje řadu programů APZ.

¹ dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Analýza PZ členských zemí EU..., Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, s.20,21

The New Deal¹

Tento extenzivní program APZ funguje ve VB od roku 1998. Zahrnuje v sobě komplexní síť projektů, které mají pokrýt celou britskou populaci.

Jednotlivými programy New Dealu jsou:

- *New Deal pro zdravotně handicapované*
- *New Deal pro osamělé rodiče*
- *New Deal pro lidi starší 25 ti let*
- *New Deal pro podnikatele*
- *New Deal 50+*
- *New Deal pro partnery nezaměstnaných*
- *New Deal pro mladé ve věku 18 -24 let* - od svého zavedení pomohl tento program získat zaměstnání více než 535 tisícům mladých lidí

Hlavním koordinátorem jsou úřady práce, které spolupracují s mnoha organizacemi neziskového sektoru, místní samosprávou, soukromými iniciativami a dalšími. Pomocí svého individuálního poradce je pro každého sestaven individuální plán hledání zaměstnání. Po dobu hledání práce je žadateli vyplácena dávka v nezaměstnanosti.

Po 6 měsících nezaměstnanosti uchazeč vstupuje do tzv. Brány New Deal, kde je jim poskytnuta rada a balíček pomoci. Tento program trvá 4 měsíce a opět je individualizovaným hledáním práce za pomoci svého osobního poradce.

Když ani potom nenaleznou práci, následuje volba z následujících čtyř alternativ:

- 1) příspěvek v nezaměstnanosti se vyplatí zaměstnavateli, který zajistí práci a rekvalifikaci a minimální mzdu po dobu

¹ dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Analýza PZ členských zemí EU..., Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, s. 8

půl roku. Minimální mzda byla zavedena roku 2000 a v současné době minimální mzda činí £ 5,05 na hodinu.

- 2) žadatel nastoupí na plný úvazek na jeden rok do rekvalifikačního či vzdělávacího programu, bez ztráty dávek
- 3) žadatel bude půl roku pracovat v oblasti životního prostředí
- 4) žadatel bude půl roku pracovat v neziskovém sektoru
- 5) dotace pro ty, kteří se rozhodnou sami podnikat

Neexistuje pátá možnost zůstat i nadále na sociální dávce.¹

Zóny zaměstnanosti

Tento projekt slouží od roku 2000 pro regiony s koncentrovanou dlouhodobou nezaměstnaností. Jde například o adresnou finanční pomoc uchazečům o zaměstnání prostřednictvím osobních účtů. Na těchto programech se podílí veřejný, soukromý komerční i neziskový sektor a to ve formě otevřené soutěže o získání zakázky na projekt pro nezaměstnané.

Akční týmy

Od podzimu 2000 mají tyto týmy s rozpočtem až 45.5 miliónů liber možnost pomáhat lidem v nejpostiženějších oblastech z hlediska trhu práce. Na službě spolupracuje státní i nestátní sektor.

Služba ONE

Byla zavedena ve 12 oblastech VB v roce 1999. Slouží nezaměstnaným či lidem nepracujícím více než 16 hodin týdně. Je založena na individuálním poradenství a pomoci. Opět se na ní podílí jak státní, tak nestátní sektor.

¹ [MUNKOVÁ, G. A KOL.: Sociální politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s. 71-90]

5.3 Shrnutí

Tato kapitole je zaměřena na politiku zaměstnanosti v ČR a VB. Jsou zde zmíněny jednotlivé programy politiky zaměstnanosti obou zemí, ale také jejich míra nezaměstnanosti a jak se tato nezaměstnanost vyvíjela. Větší pozornost je věnována nezaměstnanosti mladé generace, blíže pak nezaměstnanosti absolventů škol. Dále jsem se zabývala jednotlivými dávkami v nezaměstnanosti, na které mají občané právo.

3. Srovnání politiky zaměstnanosti v České republice a Velké Británii

Tato kapitola je zaměřena na srovnání politik zaměstnanosti v ČR a VB, vývoj a situaci na trhu práce a objem výdajů v roce 2002.

6.1 Vývoj a situace na trhu práce ve VB a ČR

Můžeme říci, že vývoj a současný stav na trhu práce ve VB a ČR charakterizovat jako značně rozdílný.

Tabulka č. 6 – Základní ukazatele trhu práce 1997 a 2004

Ukazatel (obyvatelstvo 15 - 64 let)	EU-15		Velká Británie		Česká republika	
	1997	2004	1997	2004	1997	2004
Míra zaměstnanosti celkem v %	60,1	64,7	69,7	71,5	68,7	64,1
<i>Muži</i>	69,9	72,5	76,3	77,6	77,4	72,1
<i>Ženy</i>	50,4	56,9	63,0	65,6	59,9	56,1
Míra nezaměstnanosti celkem v %	10,9	7,9	7,2	4,6	4,8	8,3
<i>Muži</i>	9,7	7,3	8,2	5,0	3,9	7,1
<i>Ženy</i>	12,5	8,8	5,9	4,2	5,9	9,7
Míra ekonomické neaktivity celkem v %	32,5	29,7	24,9	25,1	27,9	30,1
<i>Muži</i>	22,5	21,7	16,9	18,4	19,5	22,4
<i>Ženy</i>	42,4	37,7	33,1	31,6	36,3	37,9
Podíl částečných úvazků celkem v %	16,6	19,3	24,2	26,2	-	5,0
<i>Muži</i>	5,3	7,1	7,7	10,6	-	2,3
<i>Ženy</i>	32,1	35,0	44,3	44,2	-	8,5
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných v %	49,0	40,5	38,6	21,7	30,5	50,6
<i>Muži</i>	47,5	39,7	44,9	24,0	31,3	47,9
<i>Ženy</i>	50,7	40,9	27,8	16,7	29,9	53,6

Zdroj: dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Analýza PZ členských zemí EU..., Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, s. 17

Velká Británie

- míra zaměstnanosti vysoce převyšuje průměrnou míru za EU15 (VB 71,5 %, EU15 64,7 %); výrazně vyšší je zejména míra zaměstnanosti žen - 65,6 %
- míra nezaměstnanosti výrazně klesá (v roce 2004 na pouhých 4,6 %) a je tak značně nižší než průměr za EU15 (7,9 %); ve Velké Británii je míra nezaměstnanosti žen nižší než v případě mužů, což je absolutním opakem v porovnání s EU15
- míra ekonomické neaktivity je tradičně relativně nízká - 25,1 %; ve srovnání s rokem 1997 se mírně zvýšila u mužů, zatímco u žen dále poklesla
- podíl pracovníků s částečnými úvazky je značně vyšší než v průměru za EU15 - 26,2 % a ve srovnání s rokem 1997 dále mírně roste; vysoký je zejména podíl pracovníků s částečnými úvazky v případě žen než u mužů
- podíl dlouhodobě nezaměstnaných ve srovnání s rokem 1997 poklesl téměř o polovinu a s 21,7 % z celkového počtu nezaměstnaných je jen asi poloviční ve srovnání s EU15

Česká republika

- míra zaměstnanosti je sice jen mírně nižší než v EU15, ve srovnání s Velkou Británií je však výrazně nižší - 64,1 % a ve srovnání se stavem v roce 1997 dále poklesla
- míra nezaměstnanosti se od poloviny devadesátých let zvyšuje a s 8,3 % je ve srovnání s rokem 1997 již téměř dvojnásobná; na rozdíl od situace ve Velké Británii je podobně jako je tomu v celé EU15 vyšší u žen než u mužů
- míra ekonomické neaktivity proti roku 1997 dále roste a s 30,1 % je zhruba na úrovni celé EU15; proti situaci ve Velké Británii je však asi o pětinu vyšší
- podíl částečných úvazků je jak ve srovnání s EU15, tak zejména s Velkou Británií nesrovnatelně nižší - pouhých

5,0 %; podzaměstnanost přitom představuje jen asi pětinu z celkového počtu částečných úvazků

- podíl dlouhodobě nezaměstnaných (50,6 %) je značně vyšší jak ve srovnání s EU15, tak zejména ve srovnání s Velkou Británií (je více než dvojnásobný) dlouhodobá nezaměstnanost má v ČR dále narůstající tendenci

6.2 Výdaje na politiku zaměstnanosti v roce 2002

Stejně rozdílný je rozsah a struktura výdajů na politiku trhu práce podle druhu výdajů mezi VB a ČR:

Velká Británie (bez Severního Irsku)

- celkové výdaje na politiku zaměstnanosti v % HDP jsou s 0,75 % vůbec nejnižší ze všech zemí EU15
- výdaje na APZ představují obdobně jako v průměru za celou EU15 jen asi jednu třetinu z celkových výdajů ve srovnání s dvěmi třetinami připadajícími na pasivní politiku zaměstnanosti; jejich podíl v % HDP je však nesrovnatelně nižší než činí průměr za EU15 (VB 0,20 %, EU15 0,71 %)
- ve Velké Británii se plně dvě třetiny výdajů koncentrují do jediné položky opatření zaměřené na mládež (0,13 % HDP, s výdaji na podporu učňovského školství a obdobných forem všeobecného školení mládeže), ostatní výdaje se pohybují jen od 0,02 - 0,03 % HDP
- výdaje na pasivní politiku trhu práce 0,37 % HDP (za EU15 1,37 % HDP) tvoří jen kompenzace nezaměstnaným

Česká republika

- celkové výdaje na politiku zaměstnanosti jsou ve srovnání s nízkými výdaji ve VB ještě značně nižší - 0,45 % HDP
- podíl výdajů na APZ je ve srovnání s Velkou Británií ještě nižší, jen asi jedna čtvrtina z výdajů proti třem čtvrtinám připadajícím na pasivní politiku zaměstnanosti; rozdíly ve

výši výdajů jsou ještě zřetelnější při srovnání vzájemných podílů výdajů APZ na HDP ve VB s ČR

- těžiště výdajů představuje subvencovaná zaměstnanost (0,06 % HDP, z toho asi polovinu činí výdaje na tvorbu veřejně prospěšných pracovních míst, tj. asi 0,03 % ve srovnání s pouhými 0,01 % na tuto položku ve VB); znatelné rozdíly jsou dále u výdajů zaměřených na opatření pro mládež (VB 0,13 %, ČR 0,02 %)
- podíl výdajů na pasivní politiku trhu práce je o čtvrtinu nižší než ve VB (VB 0,37 % HDP, ČR 0,27 % HDP).

Tabulka č. 7 – Charakteristiky systému podpor v nezaměstnanosti v roce 2002

<i>Charakteristika</i>	<i>Měrná jednotka</i>	<i>VB</i>	<i>ČR</i>
<i>délka pobírání podpory</i>	počet měsíců	6	6
<i>podíl měsíční podpory</i>	v % průměrné mzdy	14	20
<i>podíl nezaměstnaných pobírajících podporu</i>	v % celkového počtu nezaměstnaných	x	36

Zdroj:

Délka pobírání podpory v nezaměstnanosti ve VB se z původních 12 měsíců snížila stejně jako v ČR na 6 měsíců a rovněž podíl měsíční podpory poklesl z 21 % průměrné mzdy na 14 % a je tak o něco nižší než v ČR.

Ve VB došlo v roce 1996 k nahrazení podpor v nezaměstnanosti sloučením příspěvkových dávek vyplácených v zásadě po dobu 6 měsíců s dávkami v závislosti na prostředcích, které mohou být vypláceny i nezaměstnaným nesplňujícím kriteria pro příspěvkové dávky, nebo dokonce po vypršení doby 6 měsíců. Tímto novým jednotným systémem dávek je pokryto 82 % nezaměstnaných, což ale není srovnatelný údaj s uvedenými údaji za ČR. [dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Analýza PZ členských zemí EU...., Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, s. 16-20]

6.3 Srovnání trhu práce ve VB a ČR

Hlavní rysy situace na trhu práce, ve výdajích na politiku zaměstnanosti a realizovaných opatřeních ve Velké Británii lze shrnout následovně:

1. Celková míra zaměstnanosti, míra zaměstnanosti mužů a žen a starších pracovníků (55-64 let) ve Velké Británii je jednou z nejvyšších v EU, je značně vyšší než v ČR a již nyní překračuje cíle Lisabonské (rok 2010) strategie.

Míra nezaměstnanosti je přitom ve VB jednou z nejnižších v EU s dlouhodobě klesající tendencí a ve srovnání s ČR je téměř poloviční, přičemž výrazně nižší je zejména podíl dlouhodobě nezaměstnaných; rovněž míra ekonomické neaktivity je zde značně nižší než v ČR.

Značně vyšší míra zaměstnanosti ve VB ve srovnání s ČR je přitom v zásadě ovlivněna dvěma základními faktory:

- zhruba dvojnásobnou mírou zaměstnanosti v nejnižších věkových skupinách 15-24 let, zejména z důvodů značně nižšího podílu mládeže připravující se ve VB k povolání
- a vyšší mírou zaměstnanosti v nejvyšších věkových skupinách 50-64 let, zejména pak 60-64 let především z důvodů pozdějšího odchodu do důchodu; míra zaměstnanosti v tzv. primárním věku 25-49 let je v obou zemích zhruba stejná.

2. Rozsah výdajů na politiku zaměstnanosti v % HDP, které ve VB patří vůbec k nejnižším v EU, je vyšší než v ČR s tím, že i struktura těchto výdajů na jednotlivé programy APZ se mezi oběma zeměmi dosti výrazně liší.

Ve VB je těžiště těchto výdajů (zhruba dvě třetiny) soustředěno na opatření zaměřená na mládež, zejména podporu učňovského školství a obdobných forem výuky, v ČR (rovněž téměř dvě třetiny) je naproti tomu zaměřena jak na podporu zaměstnání v soukromém sektoru, tak především na přímou tvorbu míst ve veřejném či neziskovém sektoru (tzv. veřejně prospěšné práce); výdaje na ostatní programy jsou v obou zemích vcelku zanedbatelné.

Pokud se týká pasivní politiky trhu práce (různé formy podpor v nezaměstnanosti), jsou tyto výdaje přes výrazně nižší nezaměstnanost ve VB asi o jednu třetinu vyšší, než je tomu v ČR. Souvisí to se značně vyššími dávkami podpor a jejich delší dobou pobírání ve VB.

3. Jedním z nejvýraznějších dlouhodobých úspěchů **opatření na podporu zaměstnanosti** ve VB je všeobecně již řadu let orientace politiky směrem, aby se vyplácelo pracovat namísto pobírání dávek.

ČR se rovněž orientuje na motivaci k práci, příslušná opatření se ale realizují jen postupně či se o nich jen diskutuje; poněkud nižší důraz kladený na zvyšování kvalifikace v ČR vyplývá též z toho, že s výjimkou VŠ vzdělání je zde vzdělanostní úroveň obyvatelstva výrazně vyšší, a to zejména se středním stupněm vzdělání (gymnázia, SOŠ a víceletá odborná učiliště).

4. Pokud se týká zaměření některých **konkrétních opatření**, tak jak vyplývají z NAPZ VB na rok 2004, nejsou příliš odchylná od NAPZ ČR na léta 2004-2006 a lze je charakterizovat takto:

- opatření na pomoc a podporu lidem bez práce jsou zaměřena nejen na nezaměstnané, ekonomicky neaktivní;
- přístupy k podpoře podnikání, zejména malých a středních podniků

- soustavná podpora rozvoje lidského kapitálu včetně celoživotního vzdělávání,
- opatření k podpoře aktivního stárnutí a ke zvyšování nabídky práce u starších pracovníků
- specifická opatření na podporu integrace znevýhodněných osob na trhu práce
- opatření, aby se vyplácelo pracovat - jde především o institut minimální mzdy
- opatření k transformaci nedeklarované práce na řádné zaměstnání.
- opatření k řešení regionálních nerovností v zaměstnanosti.

Politika zaměstnanosti VB na národní úrovni se již delší dobu aktivně specializuje na propojení vytypování ohrožených oblastí a skupin osob na trhu práce.

V ČR se sice rovněž delší dobu věnuje zvýšená pozornost rizikovým skupinám osob na trhu práce a regionálním rozdílům, v praxi se ale nedaří zvrátit negativní vývoj zaměstnanosti, hlavně u absolventů a dlouhodobě nezaměstnaných.

ČR postrádá kvalitní opatření a projekty, které by byly zaměřené právě na propojení dalšího vzdělávání nezaměstnaných osob a jejich následným pracovním umístěním na trhu práce.

Výrazným rozdílem je také nižší důraz na řešení regionálních problémů rozvoje zaměstnanosti v ČR a podporu tvorby institucí ovlivňujících vývoj regionálních trhů práce (úřady práce, pracovní agentury, zaměstnavatelé, vzdělávací a rekvalifikační instituce, výzkumná centra, neziskové organizace apod.)

Na rozdíl od situace ve VB, kde se výrazný podíl opatření na zvýšení zaměstnanosti věnuje i osobám ekonomicky neaktivním, je v ČR zapojení této skupiny osob do pracovního poměru spíše okrajovou záležitostí.

Podstatný rozdíl lze nalézt i v systému sociálního zabezpečení, který v případě ČR motivuje obtížně zaměstnatelné skupiny osob spíše k nezaměstnanosti nebo ekonomické neaktivitě než k jejich aktivnímu uplatnění na trhu práce.

Zásadním rozdílem mezi VB a ČR je i skutečnost, že Velká Británie se zaměřuje na rozvoj oblasti zaměstnávání rodičů pečujících o dítě nebo rodinného příslušníka (u rodin úplných i neúplných) a na posílení postavení této skupiny osob na trhu práce a to především rozvojem flexibilních forem zaměstnávání a zkvalitnění služeb péče o děti v pracovní době rodičů.

Naopak v ČR propracovanost efektivních opatření podpory flexibility zaměstnávání naprosto schází a růst zaměstnanosti osob (obzvláště žen) pečujících o dítě nebo rodinného příslušníka je bržděn nedostatečnou podporou zaměstnávání na částečné pracovní úvazky a nemožností současně pobírat dávky mateřské dovolené, pracovat a mít možnost umístit své děti do zařízení péče o předškolní dítě na více jak 5 pracovních dnů v měsíci.¹

6.4 Shrnutí

Poslení kapitola je zaměřena na srovnání politik zaměstnanosti v České republice a Velké Británii. Postupně jsem se věnovala souhrnnému vývoji a současnému stavu na trhu práce v obou zemích. Pro větší srovnání jsou dále uvedeny výdaje na politiku zaměstnanosti v roce 2002 v ČR i VB. Následuje charakteristika systému podpor v nezaměstnanosti v tomtéž roce. Nakonec kapitola také zahrnuje celkové srovnání politik zaměstnanosti obou zemí s určitým doporučením pro Českou republiku.

¹ dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>, Analýza PZ členských zemí EU..., Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, s. 28-31

Závěr

Jak jsme se již v této práci dozvěděli, Česká republika a Velká Británie se k sociální politice staví rozdílně. Obě země si prošly určitým vývojem, který buď urychlil nebo „příbrzdil“ vývoj sociálního státu. V České republice můžeme považovat reformu některých oblastí sociální politiky stále za aktuální, Velká Británie však také není výjimkou a oblasti jako zdravotnictví a rodinná politika vyžadují stále změnu systému.

Cílem této práce bylo porovnat politiku zaměstnanosti v České republice a Velké Británii. Tato oblast sociální politiky je v těchto zemích velmi rozdílná, ať už mluvíme o trhu práce, objemu výdajích na politiku zaměstnanosti či o programech aktivní politiky zaměstnanosti.

Velká Británie je jednou z dominantní zemí Evropy, která má velmi vysokou míru zaměstnanosti a může se chlubit i velmi nízkou mírou nezaměstnanosti. Míra zaměstnanosti je ve Velké Británii dokonce vyšší než je stanoveno jako cíl pro EU. V České republice je tomu naopak a míra nezaměstnanosti je u nás dvakrát vyšší než ve Velké Británii.

V práci je možné dojít k určitým doporučením pro Českou republiku, která se opírají o uvedenou srovnávací analýzu politiky zaměstnanosti v České republice a Velké Británii. V následujících řádcích bych uvedla aspoň některá z nich:

Česká republika by měla:

- ještě více posílit úlohu APZ v celkové politice zaměstnanosti a podpořit její finanční zdrojování
- zohlednit situaci vzdělávacího sektoru a zesílit jeho provázanost s trhem práce

- více se soustředit na trendy a procesy v Evropské unii a snažit se je začlenit do praktických opatření politiky zaměstnanosti
- snažit se o větší provázanost vládního a nevládního sektoru, státní správy a samosprávy
- uskutečňovat více výzkumů v oblasti nezaměstnanosti absolventů a mládeže.

Vstup České republiky do Evropské unie znamenal krok dopředu, který může urychlit vývoj českého sociálního státu a možnost přiblížit se úrovni vyspělejších států jako je Velká Británie a jiné státy Evropy.

Seznam literatury

1. Analýza PZ členských zemí EU v závislosti na jejich předsednictví se zřetelem na aktualizaci principů politiky zaměstnanosti České republiky, Velká Británie, VÚPSV, Praha, 2005, [online], dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>
2. ARNOLDOVÁ, A.: Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení I. část, Karolinum, Praha, 2. rozšířené vydání, 2004, s. 375, ISBN 80-246-0728-X
3. BRDEK, M. - JÍROVÁ, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR, CODEX Bohemia, s. r. o., Praha, 1. vydání, 1998, s. 391, ISBN 80-85963-71-X
4. Hodnocení efektivity programů APZ v ČR, VÚPSV, Praha, 2006, [online], dostupný na WWW: <http://www.vupsv.cz>
5. KIRK PATRICK, I. - ACKROYD, S. - WALKER, R.: The New Managerialism and Public Service Professions, Palgrave Macmillan, 2005, s. 215, ISBN 0-333-73975-2
6. KOTOUS, J. - MUNKOVÁ, G. - PEŘINA, P.: Úvod do sociální politiky, Univerzita Karlova – Právnická fakulta, Praha, 3. upravené a doplněné vydání, 2003, s. 106, ISBN 80-85889-50-1
7. KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI Publishing, s. r. o., 2. přepracované vydání, Praha, 2002, s. 376, ISBN 80-86395-33-2
8. KREBS, V. A KOL.: Sociální politika, ASPI, a.s., 3. přepracované vydání, 2005, s. 502, ISBN 80-7357-050-5
9. LUX, M. ET AL.: Bydlení – věc veřejná, Sociální aspekty bydlení v ČR a zemích Evropské unie,, Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 1. vydání, 2002, s. 287, ISBN 80-86429-12-1
10. MUNKOVÁ, G. A KOL.: Sociální politika v evropských zemích, Karolinum, Praha, 1. vydání, 2004, s. 189, ISBN 80-246-0780-8
11. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2005, [online], < <http://www.nuov.cz>>
12. Struktury systémů vzdělávání profesní přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, Spojené Království, české vydání, Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha 2005, [online], dostupný na WWW: < <http://www.eurydice.org>>
13. TOMEŠ, I.: Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost, SOCIOPRESS, spol.s. r. o., Praha, 2. přepracované vydání, 2001, s. 262, ISBN 80-86484-00-9
14. Úloha PZ a služeb zaměstnanosti ve státní vzdělávací politice, I. stručná zpráva, Praha, 1999, [online], dostupný na WWW: <<http://www.vupsv.cz>>
15. Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2005, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2006, [online], dostupný na < <http://www.nuov.cz>>
16. Vědecký sborník VŠE, Česká ekonomika v 90. letech, Praha, 1999, ISSN 0572-3043
11. Zdravotní pojištění – Velká Británie [online] [citace 2.3.2004], dostupný na WWW: < <http://www.businessinfo.cz>>

Přílohy

Příloha č. 1

Srovnání struktury zaměstnanosti České republiky a vyspělých
vybraných zemí podle OKEČ (rok 2002, v %)

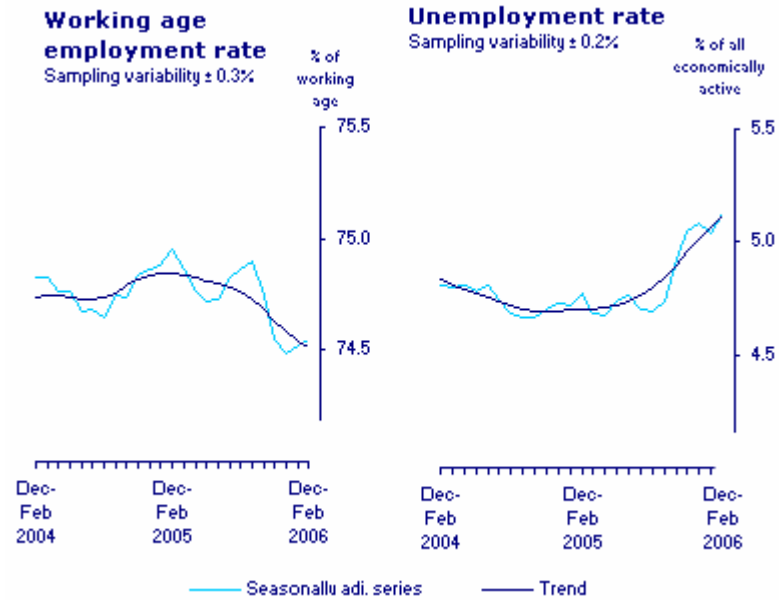
	Česká republika	Luembursko	Irsko ¹	Dánsko	Rakousko	Nizozemsko ¹	Velká Británie	Belgie	Švédsko	Finsko	Německo	Itálie	Španělsko	Řecko ¹	Portugalsko
HDP na 1 obyv. v PPS (EU 25=100)*	69	215	133	123	122	121	119	118	115	113	108	107	98	81	74
Počet pracujících celkem (v mil.)	4,77	0,29	1,72	2,72	3,84	7,87	28,41	4,07	4,24	2,39	35,54	21,92	16,26	3,92	5,12
Zemědělství, rybolov a lesnictví	4,8	1,3	7,0	3,2	5,6	2,8	1,4	1,7	2,1	5,3	2,5	5,0	5,9	16,0	12,3
Dobývání nerostných surovin	1,3	0,1	0,4	0,2	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,2	0,4	0,3	0,4	0,5	0,3
Zpracovatelský průmysl	27,7	11,9	17,4	16,9	19,5	14,2	15,6	18,1	16,8	19,5	23,2	22,6	18,4	14,2	20,5
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	1,8	0,6	0,7	0,5	0,9	0,4	0,8	0,7	0,6	0,9	0,8	0,7	0,6	0,9	0,8
Stavebnictví	8,9	9,8	10,5	6,7	8,8	6,5	7,3	6,4	5,5	6,2	7,5	8,0	11,8	7,3	12,2
Obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	13,0	13,9	14,4	14,4	15,7	15,9	15,0	14,3	12,1	11,8	13,9	15,8	15,7	17,2	15,0
Pohostinství a ubytování	3,6	4,6	6,1	2,5	5,7	3,7	4,6	3,4	2,7	3,4	3,4	4,1	6,3	6,5	5,2
Doprava, skladování, pošty a telekomunikace	7,7	8,3	6,4	6,8	6,6	6,2	7,1	7,7	6,7	7,1	5,6	5,3	6,1	6,4	3,9
Peněžnictví a pojišťovnictví	2,0	11,6	4,0	3,2	3,5	3,9	4,6	3,9	2,1	2,0	3,7	3,0	2,5	2,8	1,6
Činnosti v oblasti nemov., pronájem movitostí, služby pro podniky, V+V	5,6	16,2	8,7	9,3	7,9	12,0	11,5	9,1	13,3	10,9	8,5	7,6	8,0	5,4	4,7
Veřejná správa, obrana, sociální pojištění	6,8	5,2	4,7	5,9	6,5	6,9	6,7	9,7	5,7 ²	5,7	8,2	9,0	6,4	7,4	6,7
Školství	6,5	4,5	6,0	7,7	6,0	6,1	8,2	8,3	8,2	6,8	5,5	7,0	5,8	6,4	5,6
Zdravotnictví, veterinární a sociální činnost	6,4	6,1	8,3	17,7	8,5	14,4	11,0	12,1	18,7	14,5	10,7	6,1	5,6	4,5	5,0
Ostatní služby, domácnosti zaměstn. personál a exteritor. spol.	3,8	6,0	4,9	4,8	4,6	4,5	5,7	4,0	5,1	5,5	6,0	5,3	6,6	4,5	6,2

¹ rok 2001

²rok 2003, v tržních cenách

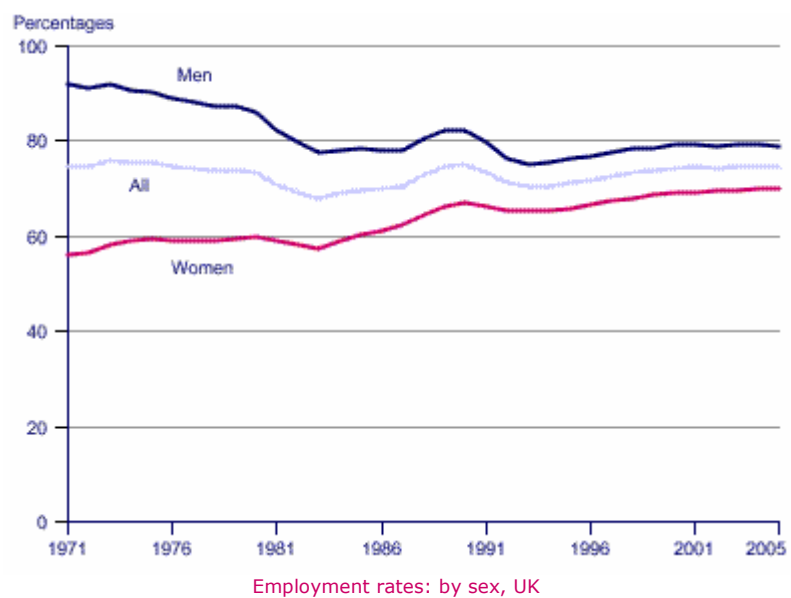
Příloha č. 2

Employment in Great Britain (Zaměstnanost ve Velké Británii)
Rate up to 74.7% in 3 months to Mar 2006

Příloha č. 3

Labour market in Great Britain (Trh práce ve Velké Británii)

Údaje pro knihovnickou databázi

Název práce	Sociální politika v České republice a Velké Británii
Autor práce	Jana Matoušková
Obor	Hospodářská politika a správa
Rok obhajoby	2006
Vedoucí práce	PhDr. Jana Veselá, CSc.
Anotace	Tato práce uvádí jednotlivá pojetí sociální politiky a používanou terminologii. Dále je práce zaměřena na sociální politiky v České republice a Velké Británii. Postupně se věnuje všem oblastem sociální politiky v obou zemích, tj. sociálnímu zabezpečení, zdravotní politice, rodinné politice, bytové politice, vzdělávací politice a politice zaměstnanosti. Konec práce je věnován srovnání aktivní politiky zaměstnanosti v ČR a VB.
Klíčová slova	Sociální politika Stát blahobytu Česká republika Velká Británie Sociální zabezpečení Zdravotní politika Rodinná politika Bytová politika Vzdělávací politika Politika zaměstnanosti